

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Joža Groboljšek

**STRATEGIJA BOJA PROTI ORGANIZIRANEMU
KRIMINALU V EVROPSKI UNIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Joža Groboljšek

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Somentor: doc. dr. Bojan Dobovšek

**STRATEGIJA BOJA PROTI ORGANIZIRANEMU
KRIMINALU V EVROPSKI UNIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Spodaj podpisani/-a Joža Groboljšek, rojen/-a 4. 10. 1979 v/na Trbovljah, sem avtor/
avtorica diplomskega dela Strategije boja proti organiziranem kriminalu v Evropski uniji.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev/avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oziroma citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev/avtoric navedena v seznamu virov, ki so sestavni del predloženega dela, in zapisana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo - predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata, bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja, bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oziroma ideje predstavljene kot moje lastne - kaznivo po zakonu (Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah, Ur.l.RS št. 21/95), prekršek pa bo obravnavan tudi na Fakulteti za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede.
- Je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo diplomskega dela v zbirki «Dela FDV».

Podpis avtorja/avtorice:

V Ljubljani, dne 13.09.2005

KAZALO

KAZALO.....	5
1. UVOD.....	6
1.1 METODOLOŠKI OKRVIR DELA	8
1.1.1 NAMEN IN CILJ RAZISKOVANJA	8
1.1.2 HIPOTEZA	9
1.1.3 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE.....	9
1.1.4 UPORABLJENA METODOLOGIJA	10
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	11
2.1 ORGANIZIRAN KRIMINAL.....	11
2.2 STRATEGIJE BOJA ZOPER ORGANIZIRANI KRIMINAL	15
3 ORGANIZIRAN KRIMINAL V EU.....	19
3.1 VZORCI IN TRENDI ORGANIZIRANEGA KRIMINALA V EU	20
3.2 SKUPINE ORGANIZIRANEGA KRIMINALA	21
3.3 TEMELJNE DEJAVNOSTI SKUPIN ORGANIZIRANEGA KRIMINALA	26
3.3.1 TRGOVINA Z DROGO	26
3.3.2 ORGANIZIRANA ILEGALNA EMIGRACIJA V EU	27
3.3.3 TRGOVANJE Z LJUDMI	28
3.3.4 FINANČNI IN DRUGI LASTNINSKI KRIMINAL.....	30
3.3.5 ORGANIZIRANI ROPI, VLROMI IN KRAJE	31
3.3.6 RAČUNALNIŠKI KRIMINAL.....	31
3.3.7 EKOLOŠKI KRIMINAL	33
4 PRAVNA IN POLITIČNA OSNOVA BOJA PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU V EU ...	34
4.1 PRAVNA IN POLITIČNA OSNOVA	34
4.2 POLITIKE IN PROGRAMI EVROPSKE UNIJE	37
4.2.1 Dunajski akcijski načrt.....	37
4.2.2 Evropski svet v Tamperu	38
4.2.3 Strategija boja proti organiziranemu kriminalu za novo tisočletje	38
4.2.4 Pogodba iz Nice	40
4.2.5 Haaški program	40
4.3 SPREJEM ODLOČITEV NA PODROČJU PRAVOSODJA IN NOTRANJNH ZADEV	41
5 URESNIČEVANJE ZASTAVLJENIH CILJEV EVROPSKE UNIJE.....	44
5.1 POLICIJSKO SODELOVANJE.....	44
5.1.1 Europol.....	45
5.1.2 Schengen	48
5.2 ZBIRANJE IN ANALIZIRANJE PODATKOV	50
5.2.1 Izmenjava oficirjev za zvezo (Liaison officers).....	50
5.2.2 Letna poročila o organiziranem kriminalu v EU.....	51
5.2.3 Različni programi	51
5.3 PRAVOSODNO SODELOVANJE	51
5.3.1 Evropsko pravosodno omrežje (EJN).....	52
5.3.2 Izmenjava sodnikov za zvezo	53
5.3.3 Eurojust	54
5.4 PRAVNO SODELOVANJE.....	55
5.4.1 Vzajemno sodelovanje (Mutual Assistance)	55
5.4.2 Evropski zaporni nalog	59
5.4.3 Skupno prepoznanje odločitev in rzsodb	57
5.5 SODELOVANJE DRŽAV ČLANIC PRI OBLIKOVANJU NACIONALNIH ZAKONOV IN POLITIK	61
5.5.1 Kriminalizacija Inkriminalizacija	62
5.5.2 Preprečevanje organiziranega kriminala.....	64
6 ZAKLJUČEK.....	68
7 LITERATURA IN DRUGI VIRI.....	70

1 UVOD

Organiziran kriminal! Nemoralen, prikrit in strah vzbujajoč družbeni pojav. V družbi prisoten že od nekdaj, vendar še nikoli v takšnih razsežnostih in oblikah, kot mu to omogoča današnji čas z vsem svojim tehnološkim razvojem. Dotakne se nas posredno v množičnih medijih, na primer ko v časopisju pod rubriko Črna kronika preberamo: »Ukraden je bil Volkswagen, znamke Golf z reg. Štev ...» ali pa: »Francoski cariniki so na italijansko francoski meji v avtomobilu slovenskega državljana odkrili 7,8 kg kokaina, ki naj bi bil vreden več kot pol milijona evrov.« Organiziran kriminal je prodril v vsak kotiček zemeljske oble in se razširil do takšne mere, da ga obravnavamo kot grožnjo mednarodni varnosti.

Vsi se strinjamo, da organiziran kriminal ni več omejen na nacionalne meje ene države, pač pa je presegel meje ene države in deluje v več državah hkrati ter je postal kompleksen pojav, ki se ga je potrebno lotiti vsestransko, kjerkoli se pojavi oziroma ima pogoje, da se pojavi. Rast organiziranega kriminala in zaskrbljenost nad tem lahko pripišemo petim faktorjem, ki so posledica političnih, ekonomskih, družbenih in tehnoloških sprememb.

Ureditev po hladni vojni; Konec hladne vojne ni prinesel padca političnih in ekonomskih mej samo v Evropi, ampak tudi drugod po svetu. Ta sprememba je odprla nove poti in znatno prispevala k porasti trgovine, selitvi ljudi in kapitalnih tokov med državami. Nastale razmere v svetu so omogočile skupinam, ki se ukvarjajo z organiziranim kriminalom, da so razširile svoja omrežja in s tem povečale medsebojno sodelovanje ter razširile spekter nezakonitih dejavnosti in finančnih transakcij.

Ekonomska in trgovska liberalizacija; Organiziran kriminal je izkoristil prednosti prehodnih in bolj odprtih ekonomij za ustanovitev lastnih podjetij in s tem ustvaril navidezno zakonito poslovanje. Navidezno legalna podjetja omogočajo tihotapljenje, pranje denarja, finančne prevare in ostale nezakonite dejavnosti organiziranega kriminala. Ravno tako je sebi v prid organiziran kriminal obrnil porast obsega zakonite trgovine, za katero se lažje prikrije tihotapljenje drog, orožja, in ostalega tihotapskega blaga. Ekonomski trendi in skupni trg v Evropski uniji ravno tako, kot ostali globalni finančni trgi, omogočajo dobre priložnosti za cvetenje posla skupin organiziranega kriminala.

Tehnološki napredek; Zadnje desetletje je prineslo revolucionarne prednosti v informacijski in komunikacijski tehnologiji. Tako kot si z modernimi telekomunikacijski in informacijski sistemi lažja poslovanje zakonita trgovina, se jih poslužuje tudi organiziran kriminal.

Globalizacija poslovanja; Organiziran kriminal privlači veliki globalni trgovski in bančni centri, kjer lahko izkoriščajo portale pristanišč in letališč, velik obseg mednarodnega trgovanja in zgostitev modernih telekomunikacij in informacijskih sistemov ter prisotnost velikih finančnih institucij. V takšnem okolju se lažje skriva in izogne natančnim nadzorom oblasti.

Razrast mednarodnega popotovanja; Z ukinitvijo mednarodnih političnih in ekonomskih mej in globalizacijo poslovanja je tudi večja svoboda gibanja ljudi in lažji mednarodni transport dobrin in storitev. Sedaj lahko organiziran kriminal izbira med različnimi možnimi poti transporta in tako zmanjša rizik razkritja. Jasno je, da povečana mobilnost ljudi in trajajoče urbanizacije vodijo k potencialno večji stopnji anonimnosti v družbi, kar je ugodno za kriminal.

Kot rezultat vseh političnih, ekonomskih, družbenih in tehnoloških sprememb sta se v začetku 1990 v Evropski uniji pojavila dva trenda: organiziran kriminal se je razširil tako geografsko kot v smislu kriminalnih dejavnosti in znatno se je povečalo mednarodno sodelovanje ob prisotnosti skupin in kriminalcev iz vzhodne Evrope.

Dejstvo, da se organizirani kriminal širi izven nacionalnih meja, je zelo zaskrbljujoče, saj ne omogoča novih priložnosti za kriminal le skupinam organiziranega kriminala, pač predstavlja tudi oviro državam za uveljavljanje prava in s tem učinkovitega boja. To šibkost držav skupine organiziranega kriminala s pridom izkoriščajo; na primer prebivajo v eni državi, v drugi pa opravljajo kriminalne dejavnosti. Njegova prisotnost omaja ekonomski in v nekaterih državah tudi politični sistem. V tančico zavita pa je še vedno skrivnost, kako se organizirani kriminal manifestira in kako hud problem v resnici predstavlja.

Nedvomno pojav organiziranega kriminala ogroža politično, družbeno in ekonomsko stabilnost držav, še posebej, če vzamemo v obzir njegovo finančno moč. Ne spoštuje suverenost in krši dva temeljna principa države: monopol nad sredstvi prisile in kontrolo mej. Večje kriminalne skupine prehajajo v zakonit sistem in sektor ekonomije, kar med

drugim spodkopava zakonitost vlad, zaupanje v zakonodajna telesa, pravosodni sistem in delovanje trgov.

Organiziranemu kriminalu lahko pripišem tudi korumpiranje državnih institucij, spodkopava vladavino zakona, ogroža integriteto finančnih sektorjev, nasprotuje pravnim in družbenim normam in ne spoštuje nacionalnih meja držav.

Odgovor Evropske unije na pojav organiziranega kriminala se je v zadnjih nekaj letih močno razvil. Oblikovala se je zelo obsežna strategija boja proti organiziranem kriminalu, ki vključuje različne institucije, mehanizme in omrežja ter pravne instrumente. Zaradi obsežnosti tematike je v diplomski nalogi poudarek na pravni in politični osnovi razvoja strategije.

1.1 METODOLOŠKI OKRVIR DELA

1.1.1 NAMEN IN CILJ RAZISKOVANJA

Kot je razvidno že iz naslova diplomske naloge »Strategija boja proti organiziranem kriminalu v Evropski uniji« je namen diplomske naloge podrobneje prikazati, kako se sooča s problemom preprečevanja in zatiranja organiziranega kriminala Evropska unija. Poudarek je na **analizi pravne in politične osnove** razvoja strategij v boju proti organizirani kriminal.

Diplomska naloga ima dva ključna cilja. Prvi cilj je raziskati razširjenost pojava organiziranega kriminala v Evropski uniji in na ta način odgovoriti na vprašanje, zakaj je boj proti organiziranem kriminalu na ravni Evropske unije potreben. Drugi cilj je razložiti strategijo Evropske unije v boju proti organiziranemu kriminalu, v smislu vseh glavnih oz. večjih aktivnosti, ki naj bi prispevale k upravljanju organiziranega kriminala.

Rdeča nit diplomske naloge je na podlagi primarnih in sekundarnih virov analizirati pravno in politično osnovo za razvoj strategije boja proti organiziranemu kriminalu na ravni Evropske unije.

1.1.2 HIPOTEZA

Raziskovanje organiziranega kriminala in strategij boja proti organiziranemu kriminalu Evropske unije izhaja iz naslednje hipoteze:

H: »Organiziran kriminal je močno prisoten v državah članicah Evropske unije, zato se je Evropska unija organizirala in vzpostavila razne ukrepe in mehanizme, ter povezala države članice v boj proti organiziranemu kriminalu.«

Hipoteza je obravnavana v tretjem poglavju, kjer je opisan organiziran kriminal v EU, v četrtem poglavju, kjer je podana pravna in politična osnova razvoja strategije EU in v petem poglavju, kjer je opisano uresničevanje ciljev strategije boja proti organiziranemu kriminalu v EU.

1.1.3 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE

Strukturalno in vsebinsko je diplomska naloga razdeljena na 4 sklope: uvod, metodološki okvir, vsebinski del, ki je razdeljen na 3 podsklope, in zaključek. Prvi sklop vsebinskega dela je namenjen pojavu organiziranega kriminala v luči skupin organiziranega kriminala, ki so prisotne v državah EU in njihovih temeljnih kriminalnih dejavnostih. Drugi sklop je namenjen predstavitvi pravne in politične osnove ter načinu sprejemanja odločitev Evropske unije v boju proti organiziranemu kriminalu. Tretji sklop je namenjen praktični predstavitvi uresničevanja zastavljenih političnih ciljev Evropske unije. Zaključek diplomske naloge je namenjen strnitvi misli, ki so se porajale skozi nalogo, ter definiranju in povzetku temeljnih spoznanj, seveda na podlagi utemeljenih dejstev in analiz najrazličnejših primarnih in sekundarnih virov, ki so razvidni iz vsebinskega dela naloge.

V nalogi ima največji pomen vsebinski del, ki v tem primeru predstavljata tudi najobsežnejši del naloge. Opredelila sem pojme, ki so pomembni za lažje razumevanje povedanega.

1.1.4 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Analizo v diplomski nalogi sem izvajala z analitičnega gledišča in jo umestila v kontekst družboslovne narave fenomena organiziranega kriminala.

Pri obravnavi že omenjene tematike sem najprej uporabila metodo preučevanja podatkov iz razpoložljivih primarnih in sekundarnih virov, kot so npr.: pogodbe, konvencije, okvirne odločitve in drugi predpisi s področja evropskega prava ter dela navedenih avtorjev v literaturi. Poleg te metode sem za vzpostavitev konceptualnega oz. pojmovnega aparata uporabila še primerjalno metodo, s katero sem primerjala različne definicije in poglede navedenih avtorjev med seboj.

Za opisovanje organiziranega kriminala in konkretnih oblik strategij boja proti organiziranemu kriminalu sem uporabila tudi opisno ali deskriptivno metodo z induktivnim in deduktivnim pristopom prikazovanja problema.

Glavno težo nalogi pa bo dala študija primerov različnih ukrepov in struktur, ki jih Evropska unija uporablja v boju zoper organiziran kriminal.

Pri raziskovanju tematike strategije boja Evropske unije proti organiziranemu kriminalu sem se spopadla z različnimi merskimi in metodološkimi problemi. Najbolj očiten primer je pomanjkanje podatkov, saj zaradi prikrite narave organiziranega kriminala ni mogoče podati dejanske ocene razširjenosti pojava, njegovega vpliva na politični, ekonomski in družbeni sistem ter posledično oceniti uspešnost in učinkovitost celotne strategije boja proti organizirani kriminal EU.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Zaradi bralčevega lažjega razumevanja tematike je potrebna obrazložitev ključnih pojmov v nalogi. Temeljna termina v nalogi sta: organiziran kriminal in strategije boja proti organiziranemu kriminalu.

2.1 ORGANIZIRAN KRIMINAL

Ob prebiranju literature o organiziranem kriminalu naletimo na različne termine, ki se uporabljajo za pojem organiziran kriminal. To so: internacionalni organiziran kriminal, globalni organiziran kriminal, transnacionalni organiziran kriminal, multinacionalni kriminal. V diplomski nalogi uporabljam pojem organiziran kriminal, ki v pomenskem obsegu označuje tudi ostala zgoraj naštetja pojmovanja organiziranega kriminala.

V razponu dveh desetletjih, odkar se je razcvetelo raziskovanje in analiziranje vseh aktivnosti in procesov tega fenomena, so se razvile številne različne definicije, ki pa ne zajemajo pojava v celoti. Definicije organiziranega kriminala se uporabljajo glede na dnevne potrebe, pa tudi geografski prostor, na katerem nastajajo. Že sama narava organiziranega kriminala onemogoča oblikovanje enotne in trajne definicije, ker deluje kot živ organizem, ki se za svoje preživetje in razvoj stalno prilagaja spremembam, ki nastajajo v svetu (npr. tehnološkim spremembam).

Tako kot dr. Dobovšek menim, da je »organizirani kriminal težko videti v vsej njegovi organizirani razpredenosti. Da se ga sicer zaznati, a zelo težko odkriti in še teže dokazati in prav zaradi tega je proučevanje organiziranega kriminala tematika, ki danes zaposluje vlade številnih držav« (Dobovšek, 1997). V spominu mi je ostala izjava nekega ameriškega sodnika, ki je primerjal terorizem s pornografijo in dejal, da je pornografijo težko opisati, vendar, ko jo vidimo, jo takoj prepoznamo. Ravno tako bi lahko rekli za organiziran kriminal.

Sam izraz »organiziran kriminal« označuje postopek ali metodo zagrešitve kaznivih dejanj, ne pa posebne vrste kaznivega dejanja ali celo posebnega tipa kriminalca (Beare v Adamoli, 1998:4).

Največ poskusov definiranja organiziranega kriminala izhaja iz ZDA, kjer je ena izmed največkrat uporabljenih definicij definicija Zveznega preiskovalnega urada (FBI), ki opredeljuje organiziran kriminal »kot vsako skupino z neko obliko formalizirane strukture, katere glavna naloga je pridobivanje denarja z ilegalnimi aktivnostmi, pri čemer skupine vzdržujejo svoj položaj z uporabo sile in grožnje, korupcijo javnih uslužbencev, izsiljevanjem in imajo vpliv na pomembne ljudi na posameznem območju ali državi« (Organized Crime Presentation v Dobovšek; 1997:23).

Dve delovni definiciji organiziranega kriminala, ki ju je predstavil Mohn in sta jih pripravila delovna odbora Ministrstva za notranje zadeve Zvezne republike Nemčije in delovna skupina za pravosodje in policijo, se glasita takole:

1. Definicija delovnega odbora ministrstva za notranje zadeve pravi, da »pojem organiziran kriminal ne smemo razumeti samo kot mafiji²¹ podobne, vzporedne organizacije, temveč organizacijo s skrbno izdelano delitvijo dela, zavestno in želeno delovanje večjega števila ljudi, načrtovano za daljše časovno obdobje, z namenom storiti kazniva dejanja ob uporabi moderne tehnologije zaradi doseganja čim hitrejšega in čim večjega dobička« (Mohn v Dobovšek, 1997:35).

Pri tej definicije je pomembno, da se osredotočimo na naslednje elemente, ki nam jih ponuja: ***delitev dela, zavestno skupno delovanje, kontinuirano načrtovano delovanje, kazniva dejanja, ki jih stori večje število ljudi, uporaba moderne tehnologije, hiter in velik dobiček.***

2. Definicija delovne skupine za pravosodje in policijo se glasi:

»Organiziran kriminal je načrtno, z namenom ustvariti dobiček ali moč, vzpodbujeno izvrševanje kaznivih dejanj, ki imajo v celoti ali posamično velik pomen, če več kot dva sodelavca skupno delujeta nedefiniran čas ob izdelani delitvi dela:

- z uporabo obrtnih ali podobnih poslovnih struktur,
- z uporabo nasilja ali drugih za zastraševanje primernih sredstev,

¹ Mafija je tradicionalno združenje, grajeno na trdni organizacijski osnovi, v kateri njeni člani z grožnjami in uporabo fizične sile dosežejo postavljene cilje. Za njih je značilno, da nočejo sodelovati z organi kazenskega pregona. Glavni cilj, ki ga skušajo doseči, je čim večji dobiček in obramba položajev, ki so jih pridobili. Za doseganje ciljev ali obrambo svojih pozicij so takoj pripravljeni uporabiti fizično silo. Znotraj skupine vlada stroga poslovnost vseh pripadnikov skupine (Home Affairs Committee, 1994-95 v Dobovšek, 1997: 37).

- s pomočjo vpliva na politiko, medije, javno upravo, sodstvo ali gospodarstvo« (Mohn v Dobovšek, 1997:369).

Kazalci organizirane kriminalitete so po tej definiciji naslednji: *težnja za dobičkom, težnja po pridobitvi moči, vnaprejšnja načrtovanost kaznivih dejanj, pomembnost kaznivih dejanj, več kot dva sodelavca, daljše obdobje načrtovanega sodelovanja, delitev dela, uporaba poslovnih ali podobnih poslovnih struktur, uporaba nasilja ali drugih tehnik zastraševanja, vpliv na politiko, na sredstva javnega obveščanja, na javno upravo, na pravosodje in gospodarstvo.*

Kriminolog Donald R. Cressey pravi, da »organizirani kriminal po definiciji v družbenem sistemu zaseda položaj »organizacije«, ki je bila racionalno oblikovana z namenom maksimirati dobičke z izvajanjem ilegalnih storitev in zagotavljanjem zakonsko prepovedanih produktov, po katerih so povpraševali člani širše družbe, v kateri živi« (Cressey, 1969:72), organiziran kriminal pa definira »kot vsako kaznivo dejanje, ki ga stori oseba, ki sodeluje v ustaljeni hierarhiji organizacije, ki vključuje vsaj po eno osebo, ki se ukvarja s podkupovanjem, ki je podkupljena in ki uporablja silo« (Abadinsky, 1994:4).

Gehm in Link menita, da je organizirani kriminal – »pod določenimi okoliščinami v okviru poslovnosti, nasilja in vplivov na politiko, državno upravo, pravosodje, medije itd. – vsako načrtno kaznivo delovanje, ki ima namen ustvariti dobiček in pridobivati moč. Pri tem sodelujeta dve ali več oseb na podlagi delitve dela v daljšem ali nedoločenem obdobju in z rabo sredstev, primernih v ta namen« (Gehm, V.Link, v Pečar, 1995a:320).

Problem mednarodne skupnosti je dejstvo, da v vsej dosedanji zgodovini ni uspela na mednarodni ravni oblikovati mednarodno priznane definicije organiziranega kriminala. Razlog temu je, da ima vsaka država svoj pogled na definicijo organiziranega kriminala. »Natančna definicija sicer ne bi direktno pomagala v boju zoper organiziran kriminal, temveč bi pomenila temeljna izhodišča za nadaljnje delo in za poenotenje mednarodnega boja proti organiziranemu kriminalu« (Dobovšek, 1997:28).

Pomembna je definicija proti organiziranemu kriminalu v konvenciji Združenih narodov, saj jo je podpisalo 174, ratificiralo pa 82 držav in je začela veljati leta 2003. Konvencija v 2. členu opredeljuje organizirano kriminalno združbo, ki pomeni:

- strukturirano skupino treh ali več oseb,

- usklajeno delovanje te skupine v daljšem časovnem obdobju z namenom storitve enega ali več hudih kriminalnih dejanj po tej konvenciji,
- neposredno ali posredno pridobitev finančne ali druge premoženjske koristi.

Nadalje je v **b** odstavku *hudo kaznivo dejanje* opredeljeno kot tisto, ki se kaznuje z najmanj štirimi leti zapora ali strožjo kaznijo, v **c** odstavku pa *strukturirana skupina* kot tista, ki se ni naključno oblikovala za neposredno storitev kaznivega dejanja, za katero pa ni nujno, da so vloge članov formalno določene, da je članstvo v njej trajno ali da ima zahtevno strukturo (United Nations convention against transnational organized crime). V nadaljevanju so opredeljeni še drugi pojmi (premoženje, zamrznitev, itd.). V primerjavi z nekaterimi dosedanjimi definicijami je vsekakor doprinos opredelitve posameznih pojmov na čelu z organizirano kriminalno združbo, ki so podani v Konvenciji Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu. Brez dvoma deluje Konvencija v mednarodnopravnem okolju kot minimalni standard v povezovanju in sodelovanju vseh držav, ki se bojujejo proti organizirani kriminaliteti.

Pomembna in podobna definiciji Konvencije Združenih narodov proti mednarodni organizirani kriminaliteti je tudi Europolova definicija, ki zahteva ugotovitev štirih stalnih in vsaj dveh variabilnih kriterijev, da bi lahko govorili o delovanju kriminalne združbe:

a) STALNI:

- združba vsaj treh oseb,
- deluje v daljšem ali časovno nedoločenem obdobju,
- izvršuje uradno pregonljiva kazniva dejanja,
- pridobiva premoženjsko korist ali družbeno moč.

b) VARABILNI:

- uporablja notranja pravila ravnanja,
- uporablja nasilje in/ali korupcijo,
- vpliva na medije, gospodarstvo, državno upravo, politiko,
- deluje na podjetniški način,
- deluje mednarodno,
- je vpletena v pranje denarja.

Menim, da se iz navedenih osnov in elementov v različnih definicijah lahko brez težav razloči in zazna pojem organiziran kriminal.

2.2 STRATEGIJE BOJA ZOPER ORGANIZIRAN KRIMINAL

Za razumevanje proučevane tematike diplome je potrebno pojasniti, kaj razumemo s pojmom strategija. S strategijo je podobno kot z organiziranim kriminalom. Gre za široko uporabljen izraz, ki pa še ni enotno definiran.

Pojmovanje strategije izhaja iz stare grščine, kjer pomeni strategos - general. Zato je na vojaškem področju strategija opredeljena kot veda o načrtovanju in usmerjanju obsežnih vojaških operacij, konkretnije pa kot premikanje vojaških sil v najugodnejši položaj pred dejanskim spopadom s sovražnikom (Pučko, 1999, str. 173).

V političnem pomenu strategija pomeni spretnost v načrtovanju in vodenju političnih aktivnosti oz. boju za doseg smotra ali cilja (npr. določeno načrtovano vodenje notranje ali zunanje politike države, itd.) (Sruk, 1995:324).

Različni avtorji različno opredeljujejo pojem strategije. Najsplošneje jo lahko opredelimo kot zavestno začrtan cilj, kako se soočiti z določeno situacijo. Mintz in Quin opredeljujeta strategijo kot model ali načrt, kako oblikovati sosledje najpomembnejših organizacijskih ciljev, politik in aktivnosti v kohezivno celoto. Strategija ima torej dve bistveni sestavini: usmerjenost na cilj in zavestne in načrtne dejavnosti, ki predstavljajo pot k temu cilju (v navedbi Dvoršek, 2001: 9).

Velik poznavalec strategij Wüdrisch je na podlagi analize različnih strategij (vojaških, gospodarskih, s področja teorije iger) prišel do spoznanja, da imajo strategije pet bistvenih sestavin:

- temeljno določilo,
- ukrepe oz. sredstva,
- namene oz. cilje,
- logične značilnosti,
- prognostične značilnosti.

Njegova definicija strategije, ki vsebuje omenjenih pet značilnosti, se glasi: »Strategija je logično prirejanje odločilnih ukrepov (v smislu postavljanja ciljev) prognosticiranemu obnašanju nasprotnika (konkurenta, tekmeča), upoštevajoč možnost uporabe razpoložljivih

sredstev z vidika moči, časa in prostora, da bi dosegli, ohranili ali razširili lastne prostosti delovanja« (v navedbi Dvoršek, 2001:10).

Za strategije v povezavi s kriminalom se v strokovni literaturi uporablja pojem kriminalistična strategija. Dvoršek kriminalistično strategijo opredeljuje kot področje (znanstvenega) proučevanja, ki se ukvarja z načrtovanjem in izvedbo celokupnejših kriminalističnih ukrepov za preiskovanje, nadzorovanje in omejevanje kriminala, upoštevajoč kriminalitetno politične in pravne okvire ter načelo učinkovitosti (Dvoršek 2001:22).

Strategija omejevanja organiziranega kriminala naj bi temeljila na štirih stebrih:

- povečanju rizika razkritja s kriminalistično obveščevalno dejavnostjo, ki temelji na velikem številu izvorov informacij, ustreznih bazah podatkov ter strokovnih analizah in ocenah zbranih podatkov,
- nadaljnji izpopolnitvi preiskovalcev in metod infiltracije oziroma prodorov v kriminalno združbo, (da ugotovimo povezave med jedrom oziroma načrtovalci in financerji ter samim izvajanjem kriminalnih aktivnosti) ter načinov zavarovanja ključnih izvorov informacij (kronskih prič), oboje z namenom razbitja kriminalne organizacije,
- onemogočanju oziroma utrujanju zaradi omejevanja možnosti investiranja dobičkov (strategija preprečevanja pranja denarja),
- izboljšanju možnosti mednarodnih preiskav s postopnim oblikovanjem mednarodnega preiskovalnega prostora, na katerem bi učinkovito delovale mednarodne nadzorne institucije (Europol, Eurojust, Interpol) (Dvoršek, 2001:151).

Definicija strategije omejevanja organiziranega kriminala Evropske unije vključuje vse aktivnosti, ki prispevajo k zadrževanju ali zmanjševanju kriminala kot družbenega pojava, tako kvantitativno kot kvalitativno, skozi stalno in strukturirano sodelovanje ali skozi ad hoc pobude. Te aktivnosti izvajajo vsi akterji, ki po vsej verjetnosti igrajo preventivno vlogo: lokalni predstavniki, zakonodajne službe in pravosodni sistemi, socialne službe, izobraževalni sistemi, združenja v širšem smislu, industrija, banke in privatni sektor, raziskovalci in znanstveniki in splošna javnost, podprta z mediji (Internet EU: Communications: The prevention of crime in the European union, 2000).

V boju proti organiziranemu kriminalu strategija EU vključuje razvijanje skupnih metodologij boja nacionalnih organov in organov EU, vključno z oblikovanjem skupnega sistema statistične obdelave podatkov o kriminalu v EU, zbiranje informacij in merjenje kriminala ter viktimizacijo specifičnih skupin (Internet EU: Fighting organized crime: prevention, investigation and cooperation).

Za konec pojmovnega dela bom tudi sama opredelila pojem strategije. Predpogoj za oblikovanje strategije je problem, ki ga je potrebno rešiti, ali cilj, ki ga je potrebno doseči (lahko je tudi samo želja, ki jo želimo uresničiti). Bistveno je, da vemo, kaj želimo v prihodnosti doseči, in na podlagi tega se oblikujejo ukrepi z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Strategija je skupek vseh taktično oblikovanih ukrepov, ki vodijo do uresničitve točno določenega cilja.

Menim, da je strategija boja proti organiziranemu kriminalu EU v najširšem smislu razdeljena na 3 sklope, ki se med seboj neločljivo povezujejo:

1. ZBIRANJE INFORMACIJ o organiziranem kriminalu
2. ZATIRANJE organiziranega kriminala
3. PREPREČEVANJE organiziranega kriminala.

Za oblikovanje političnih ukrepov je potrebno najprej temeljno znanje o pojavu, zato so v prvi vrsti potrebne akcije in ukrepi, ki pripomorejo k razumevanju problema. To je dolgoročno oblikovan način zbiranja informacij in obdelave informacij, hranjenja informacij, deljenja informacij, itd.

Informacije so podlaga za oblikovanje pravih političnih ukrepov, ki pripomorejo k razkritju organiziranega kriminala in obsodbi pred sodiščem. Tu strategija oblikuje vse ukrepe in mehanizme, s katerimi se organizirani kriminal odkrije in obtoži pred sodiščem.

Organiziran kriminal potrebuje določene pogoje, da se pojavi in deluje. Poznavanje faktorjev, zaradi katerih silimo v kriminalna dejanja, omogoča oblikovanje ukrepov in mehanizmov za preprečevanje organiziranega kriminala. Razlikujemo lahko tri kategorije ukrepov glede na to, kaj imajo za posledico:

- zmanjševanje priložnosti: doseči, da je kriminal težje in bolj rizično izvajati, ter zmanjšati možnosti za dobičke kriminalcev;
- zmanjšati družbene in ekonomske faktorje, ki spodbujajo razvoj kriminala;
- zagotoviti informacije in zaščito za žrtve ter preprečiti viktimizacijo (Communications: The prevention of crime in the European union, 2000).

Cilji oz. rezultati uresničitve zgoraj naštetih sklopov strategije so sledeči:

1. vedenje o organiziranem kriminalu
2. zmanjševanje organiziranega kriminala
3. preprečevanje nastanka organiziranega kriminala.

Evropska unija pri oblikovanju strategij obsega vse tri sklope, na podlagi katerih so se oblikovali različni institucionalni in drugi ukrepi, podrobneje opisani v petem poglavju diplomske naloge.

3 ORGANIZIRAN KRIMINAL V EU

V tem poglavju je posebna pozornost namenjena predstavitvi pojava organiziranega kriminala, ki ga zaznavajo države članice Evropske unije. Zanima me predvsem, katere skupine organiziranega kriminala se pojavljajo na evropskem črnem trgu in katere so njihove temeljne dejavnosti, ki ogrožajo varnost in blagostanje državljanov EU. Namen tega poglavja je pokazati, da razširjenost in prepletenost organiziranega kriminala v državah članicah EU resnično kliče in zahteva skupen, usklajen in organiziran odziv držav, ki imajo zaradi svojega članstva v EU edinstveno možnost, da se v tem boju tudi povežejo ter izkoristijo mehanizme in ukrepe, ki jim jih ponuja Evropska unija.

Veliko skupin, od kitajskih do kokainskih trgovcev Latinske Amerike, organiziranega kriminala po vsem svetu izbere ravno evropske države za tarčo svojih kriminalnih dejavnosti. Zakaj? Svobodni ekonomski trgi in močni demokratični temelji evropskih držav predstavljajo kriminalnim združbam rodovitna tla za žetev svojih dobičkov. Dejstvo je, da je znotraj EU zelo majhna mejna kontrola oz. je skoraj ni, da se na tem prostoru prepletajo svetovljanske mešanice različnih narodov, ki imajo zgodovinske in kulturne vezi z ostalimi narodnimi skupnostmi vsepovsod po svetu, in da v Evropi živi približno 350 milijonov relativno bogatih prebivalcev. To so faktorji, ki so spodbudili porast grožnje organiziranega kriminala v Evropi. (Storbec v De Ruyter & Vander Beken, 2002:50).

Sedanje in potencialne nevarnosti organiziranega kriminala v Evropi se sicer razlikujejo od države do države, vendar se Evropa spreminja v skupni ekonomski trg in tako se razlike med posameznimi državami (na primer Finsko in Nemčijo ali med Španijo in Nizozemsko) vse bolj zmanjšujejo. Dinamična narava organiziranega kriminala sledi času ter išče nove priložnosti in trge za izvajanje svoje dejavnosti. Zadnji trend, ki se pojavlja, je t.i. ne-teritorialni kriminal, npr. računalniški kriminal, ki še bolj kot ostale oblike kriminala ne upošteva mej in nacionalne suverenosti držav (Storbec v De Ruyter in ostali, 2002: 49 - 50).

Analiza in razumevanje pojava organiziranega kriminala v EU temelji na letnem poročilu EU o organiziranem kriminalu za leto 2004 in publikacijah, ki jih izdajata Evropska komisija in Europol, ter raznih raziskovalnih člankih dosegljivih na spletnih straneh.

3.1 VZORCI IN TRENDI ORGANIZIRANEGA KRIMINALA V EU

Iz letnega poročila Europolu o organiziranem kriminalu v EU je razvidno, da države članice EU zaznavajo podobne značilnosti organiziranega kriminala. Skupine organiziranega kriminala pogosto kažejo oportunistični značaj, kar pomeni, da se hitro zaradi lastne koristi prilagajajo trenutnim okoliščinam in vse bolj prevzemajo tiste dejavnosti, v katerih pričakujejo največji dobiček in nizek rizik. Jedro delovanja skupin organiziranega kriminala še vedno tradicionalno predstavlja ena glavna kriminalna dejavnost, vendar postaja vse bolj očitno, da nekatere kriminalne skupine razširjajo svoj spekter kriminalnih dejavnosti, pri čemer jim je glavno vodilo: »priložnost za dobiček«. Na primer: trgovanje z drogo je pogosto združeno z ostalimi kriminalnimi aktivnostmi - s pranjem denarja in ilegalno emigracijo. Vse večji pomen pri izvajanju kriminalnih aktivnosti v skupinah organiziranega kriminala imajo različni strokovnjaki in pomočniki². Ti so pomembni zlasti v fazi priprav na izvajanje kriminalnih aktivnosti ter plasiranju dobičkov v legalne dejavnosti. Tako navzven izgleda delovanje organiziranih kriminalcev kot legalno poslovanje. Tradicionalno hierarhične strukture skupin so zamenjala ohlapna in fleksibilna omrežja, ki jih je težje razkriti, pri tem pa je ena težjih nalog policije identificirati ključne igralce v omrežju. Še vedno predstavlja trgovina z drogo glavno dejavnost organiziranih kriminalnih skupin, vendar postaja vse bolj popularno tudi tihotapljenje cigaret, alkohola in ljudi, kjer je velik dobiček z malim oz. brez rizika. Opaža se izboljšanje kvalitete ponarejenih evro bankovcev³. Organizirani kriminal se vse bolj zateka k majhnim kriminalnim dejavnostim, npr. žeparstvo, kraje po trgovinah, vlomi in kraje posameznikov (predvsem turistov). Pereč problem v državah članicah EU pa predstavlja tudi tihotapljenje emigrantov in s tem povezano nadaljnje izkoriščanje (2004 European Union Organized Crime Report).

Obstaja visoka stopnja mednarodnega sodelovanja med skupinami organiziranega kriminala; tudi med skupinami, ki so bile smatrane za izolirane in samozadostne (na primer

² Strokovnjaki in pomočniki so posamezniki z določenimi spretnostmi, ki so potrebne za izvajanje zapletenih in težkih kriminalnih poslov. Strokovnjaki zagotavljajo pravno, finančno, komunikacijsko in znanstveno strokovno znanje, medtem ko pomočniki pomagajo pri distribuciji, skladiščenju, proizvodnji, podkupovanju in ponarejanju dokumentov (2004 European Union Organized Crime Report).

³ Vzrok temu je visoka kvaliteta tiskarskih pripomočkov in rekrutiranje profesionalnih tiskarjev. V to vrsto kriminala so vse bolj vpletene litovske in bolgarske organizirane kriminalne skupine (2004 European Union Organized Crime Report).

albanske, kitajske in turške skupine). Člani iste kriminalne skupine so različne nacionalnosti. Mešane kriminalne skupine so postale bolj pravilo kot izjema in so zamenjale etnično homogene skupine usmerjene na posamezna kriminalna področja. Kriminalni podjetniki postopoma prevzemajo včerajšnjo monotonost z vzpostavljanjem kriminalne scene, sestavljene iz tekočih odnosov med visoko profesionalnimi kriminalci in skupin vpletenih v različne tipe kriminala (Bruggeman, 2002:7).

Vpletenost v prevare in različne tipe finančnega kriminala je razkrila še en pomemben trend organiziranega kriminala: povečano mešanje legalnih in ilegalnih aktivnosti. Ni več samo primer, da bi organiziran kriminal uporabljal za pranje denarja ali ostalih aktivnosti za skrivanje kriminalnih poslov zakonita podjetja; danes investirajo svoje kriminalne dohodke v zakonito ekonomijo in tako motijo ustaljeno prakso na trgu. Uporaba zakonitih struktur je veliko bolj razširjena in razločna linija med legalnim in ilegalnim postaja močno zabrisana (Bruggeman, 2002:7).

Dejstvo je, da se organizirani kriminal opira na strokovno znanje posameznikov in postaja vse bolj profesionalen. V svojem delovanju s pridom izkorišča luknje v zakonih, tehnološki napredek in pomanjkljivosti v političnih iniciativah. Orodje, katerega se poslužuje, je korupcija kot učinkovita metoda doseganja kriminalnega uspeha.

3.2 SKUPINE ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

Nevarnost v EU predstavljajo tako skupine organiziranega kriminala, ki izhajajo iz držav članic EU⁴, kot tudi skupine organiziranega kriminala drugih neevropskih držav. Med njimi se vse pogosteje razvija sodelovanje s skupinami organiziranega kriminala izven držav EU, kar dodatno krepi njihovo strokovno zanje, poveča priložnosti za posel in zmanjšuje možnost odkritja (2004 European Union Organized Crime Report).

V zvezi z domačimi skupinami organiziranega kriminala je potrebno posebno omeniti izobčene motoristične skupine, katerih prisotnost je zelo zaskrbljujoča, še posebej na Danskem. Prisotne so vsepovsod po EU, njihovi člani so vpleteni v različne tipe kriminala, vključno v trgovino z drogo, prevaro in trgovanje z blagom (Bruggeman, 2002:11).

⁴ Domač organiziran kriminal je dobro utrjen v svoji državi in tudi dobro seznanjen s kulturnimi, zakonskimi in ekonomskimi strukturami v državi (2004 European Union Organized Crime Report).

V EU imajo vse večji pomen **etnične albanske** skupine organiziranega kriminala, ki so se ustalile v številnih državah članicah EU. Kriminalne aktivnosti nadzorujejo iz Albanije, s Kosova in iz Makedonije. Njihova vloga se veča, ker nudijo svojo pomoč tudi drugim skupinam in tako dosežejo popolni nadzor nad določenim področjem kriminala (npr. trgovina z drogo). Več zunanjih faktorjev pojasnjuje trenutno relativno močan položaj albanskega organiziranega kriminala: kot prvo ima albanski narod zelo razvit čut za kolektivno identiteto, ki je še kako potrebna za delovanje v skupini, pogoj za razvoj kriminalne dejavnosti je izguba politične kontrole v Albaniji v procesu demokratizacije od leta 1990 naprej, k razširitvi kriminalnega posla je prispevala tudi vojna v Jugoslaviji, ki je blokirala tradicionalno balkansko pot tihotapljenja heroina in povzročila njeno preusmeritev preko Albanije čez Jadransko morje v Italijo in od tukaj v vzhodno in zahodno Evropo ter omogočila začetek trgovanja z orožjem, konflikt na Kosovu in problem beguncev pa je v Albanijo prinesel velik pritok finančne pomoči, s katero so si albanske organizirane skupine povezane z albanskimi oblastmi, finančno zelo opomogle (finančna pomoč je bila ocenjena na 163 milijonov \$), in masivno emigracijo Albancev v Evropo v 90-ih⁵. Dokazano je, da so albanske skupine močno vpletene v trgovino z drogo, predvsem heroin (okoli 40 % trgovine s heroinom v Evropi nadzorujejo Albanci). Vpleteni pa so tudi v trgovanje z emigranti (v letu 1999 je bilo približno 10000 ljudi mesečno pretihotapljeno v države EU čez Albanijo) in vpleteni v vlome, oborožene rope in krajo avtomobilov v Evropi (Albanian organized crime groups).

V državah EU razširjajo svoje kriminalne aktivnosti tudi **kitajske** skupine organiziranega kriminala. Vpletene so v tihotapljenje kemikalij in v proizvodnjo sintetičnih drog. Skupaj z malezijskimi skupinami organiziranega kriminala so vpletene v ponarejanje kreditnih kartic⁶. Na splošno so kitajske triade vpletene v cel spekter kriminalnih aktivnosti, vključno v izsiljevanje, trgovanje z drogo, prostitucijo, hazardiranje in obstranski posel pri kitajski televiziji, v knjigarnah, pri časopisih in pri zabaviščnih uslugah. Imajo tudi razširjena prekomorska omrežja, kar jim še z večjo lahkoto omogoča vpletenost v transnacionalne

⁵ V letu 2000 je bil ocenjen naslednji razpored albanskih skupin v nekaterih državah EU: Grčija: 500,000; Nemčija: 400,000; VB: 30,000; Belgija: 25,000; Francija: 20,000 (Mutschke).

⁶ Informacije o ukradenih kreditnih karticah odkupijo od računalniških hekarjev in jih potem uporabijo za izdelavo ponarejenih kartic, s katerimi kupujejo luksuzne dobrine, katere potem prodajo na črnem trgu (2004 European Union Organized Crime Report).

kriminalne aktivnosti. Kitajske tirade so zelo dobro utrjene v večjih kitajskih skupnostih širom po svetu. Mednarodne aktivnosti vključujejo težko vpletenost v trgovanje s heroinom, ki je namenjen v ZDA in Evropo, združenim s tihotapljenjem orožja in ostalimi priložnostnimi aktivnostmi, kot npr. kraje in tihotapljenje luksuznih avtomobilov in jaht za bogatejša tržišča in potrošniške dobrine ljudem Republike Kitajske, in v mednarodno ponarejanje kreditnih kartic (W.Plymaczewski: 2002). Še posebej intenzivno je tihotapljenje ljudi v Evropo in pri tem slovijo po zelo dobri organizaciji⁷.

Ruska mafija ostaja med najbolj močnimi skupinami organiziranega kriminala in predstavlja največjo nevarnost za Evropo. Med velikimi državami sveta je Ruska federacija tista, ki ima največje število mafijsko organiziranih kriminalnih organizacij. Največ jih deluje v glavnih mestih in imajo izrazito etnično strukturo. Glavna aktivnost ruskega organiziranega kriminala se kaže poleg trgovanja z drogo tudi v pranju denarja. Njihov vpliv je mogoče čutiti v vseh državah članicah EU. Težko je dokazati povezavo med ruskim kriminalom in kriminalom ostalih držav bivše Sovjetske zveze. Samo nekatere od teh skupin organiziranega kriminala imajo homogeno etnično sestavo, kot npr. Čečeni, Armenci, Azejberdžani in Gruzijci (2004 European Union Organized Crime Report). Veliko število se jih nahaja v baltskih državah, vpletene so v širok spekter kriminalnih aktivnosti in neprestano iščejo nove priložnosti za kriminalni posel, kot npr. tihotapljenje cigaret v EU (v veliki večini namenjene v nordijske države in Veliko Britanijo).

Litovske skupine organiziranega kriminala so vpletene v trgovino z drogo (predvsem v trgovino s sintetičnimi drogami), trgovanje z ljudmi, tihotapljenje emigrantov in trgovino z ukradenimi vozili. Litovskim skupinam daje mednarodno dimenzijo ponarejanje valut, ker so izjemno izpopolnjene v ponarejanju denarja in neprestano razvijajo ter izboljšujejo svojo tehniko ponarejanja⁸ (2004 European Union Organized Crime Report).

Po zelo učinkovitem in raznovrstnem postopku pranja denarja slovijo **poljske** skupine organiziranega kriminala. Korupcija in nasilje sta stalni praksi poljskih organiziranih skupin. Vpletene so v lastninski kriminal (še posebej v Nemčiji), ponarejanje valut, trgovino

⁷ Posameznike, katere izkoriščajo kitajske skupine organiziranega kriminala, lahko najdemo povsod po Evropi in skozi obvezo dolga so prisiljeni delati na ilegalnem trgu delovne sile (2004 European Union Organized Crime Report).

⁸ V Nemčiji, na Nizozemski in v Franciji so bili zaseženi kvalitetno ponarejeni evro bankovci, katere so ponaredile litovske skupine organiziranega kriminala (2004 European Union Organized Crime Report).

z drogo in krajo vozil. Poljska ima najdaljšo mejo od vseh novih držav članic EU, vključno z enklavo Kaliningrad imajo poljske skupine kriminala pomemben teritorialni nadzor na vse vrste ilegalnega trgovanja iz vzhodne Evrope proti EU. Vse skupine organiziranega kriminala se tega zavedajo in so pripravljene vzpostaviti povezave s poljskimi skupinami organiziranega kriminala za pospeševanje svojega poslovanja (2004 European Union Organized Crime Report). Penetracija poljskih skupin organiziranega kriminala v države članice EU je še vedno omejena, vendar se glede na tendence sodelovanja z drugimi skupinami njihova vpletenost v mednarodni kriminal povečuje in se smatra kot resna nevarnost EU.

Tudi **romunske** skupine organiziranega kriminala so razširile svoje aktivnosti znotraj EU. Njihova področja delovanja so prostitucija in spolno zlorabljanje mladoletnikov, izsiljevanje, ponarejanje dokumentov in kreditnih kartic ter lastninski kriminal. Njihova vloga v trgovini z drogo se odvija v severni Italiji in Španiji. Skupine so znane po tem, da so zelo mobilne, kadar izvajajo premoženjski kriminal. Lokacijo zločina menjajo dnevno in jih je tako težje izslediti. Romunske skupine organiziranega kriminala pogosto delujejo v majhnih celicah. Kljub njihovim na prvi pogled avtonomnim aktivnostim so te celice pogosto del velike hierarhične skupine organiziranega kriminala. To so piramidalne organizacije s strogim centralnim nadzorom in jasno delitvijo nalog (2004 European Union Organized Crime Report).

Bolgarske skupine organiziranega kriminala so se še posebej ustalile v prostituciji in različnih aktivnosti ponarejanja (še posebej evra in kreditnih kartic). Ponarejeni evro bankovci bolgarskih skupin so v glavnem distribuirani v Francijo, Italijo in Španijo. Bankovce uvozijo manjše skupine, ki se nemudoma po predaji vrnejo v Bolgarijo, čeprav sodelujejo tudi z drugimi skupinami organiziranega kriminala. Kurirji, posredniki in distributerji so skoraj vedno Bolgari. Distributerje dobijo preko časopisnega oglasa, so podkupljeni, dobro poznajo zakonodajo države, v katero bodo poslani, in naučeni, kako se odzvati v primeru policijske aretacije (2004 European Union Organized Crime Report).

Skupine organiziranega kriminala **bivše Jugoslavije** so vpletene v številne različne tipe lastninskega kriminala kot npr. vlomi, hitri napadi in oboroženi ropi. Vpleteni so tudi v kriminal povezan z motornimi kolesi v Španiji (večinoma Hrvati in Bosanci) in na Nizozemskem (večinoma Srbi), transport alkohola v nordijske države in transport kemičnih

drog iz Nizozemske na svoj trg, pri tem pa sta Avstrija in Slovenija tranzitni državi. Malo je informaciji o strukturi organizacije teh skupin (2004 European Union Organized Crime Report).

Turške skupine organiziranega kriminala so vse bolj povezane z etničnimi albanskimi skupinami organiziranega kriminala. Izkušeni so na področju tihotapljenja emigrantov in trgovanju z ljudmi. Turčija je pomembna tranzitna država za tihotapljenje emigrantov, ki so namenjeni v EU npr. iz Kitajske. Poznane so po tem, da so vpletene v zakonito poslovanje⁹, kar je po vsej verjetnosti način pranja denarja, ki je bil pridobljen s trgovino heroina (2004 European Union Organized Crime Report).

Maroške skupine organiziranega kriminala. Maroko igra glavno vlogo uvoznika produktov s kanabisom v EU. Maroko je še vedno najpomembnejši vir kanabisa za EU. Zaznava se velika vpletenost maroških skupin v trgovino s kokainom in sintetično drogo v nekaterih državah članicah EU. Ima pomembno vlogo kot izvorna in tranzitna država v toku ilegalne emigracije, še posebej namenjene v Španijo (2004 European Union Organized Crime Report).

Pakistan je tranzitna država za trgovanje afganistanskega heroina, ki je namenjen na evropski trg. Od tukaj izvira tudi smola za kanabis. Pakistanske skupine pomagajo pri ilegalni migraciji, ki je namenjena v Grčijo, na Nizozemsko in v Španijo. Ti emigranti potujejo v zelo slabih pogojih in jih izkoriščajo tako dolgo, dokler trgovcem ne odplačajo svojega dolga (2004 European Union Organized Crime Report).

Indijske skupine organiziranega kriminala pomagajo pri tihotapljenju Indijcev v Belgijo, na Dansko, v Nemčijo, v Grčijo, na Nizozemsko, na Slovaško, v Španijo in v Veliko Britanijo. Pri tem sta Italija in Avstrija pomembni tranzitni državi. Skupine niso hierarhično strukturirane, so ohlapne celice, pogosto osnovane na družinskih vezeh, poznane so po tem, da pogosto sodelujejo z drugimi narodnostnimi skupinami, npr. Albanci (2004 European Union Organized Crime Report).

⁹ Primeri legalnega poslovanja: restavracije, bari, franšize s hitro prehrano, agencije z nepremičninami, potovalne agencije, avtomehanične delavnice (2004 European Union Organized Crime Report).

Evropski črni trg so preplavile številne različne skupine organiziranega kriminala, saj, kot sem že v uvodu tega poglavja omenila, predstavljajo države Evropske unije rodovitna tla za kriminalne skupine. Organiziran kriminal je prisoten že od nekdaj, vendar njegova prisotnost in današnji čas z vsem svojim tehnološkim napredkom predstavljata nove dimenzije njegove razsežnosti (na primer sodelovanje skupin in povečanje moči, specializiranje skupin in težje odkritje nove kriminalne dejavnosti ter širitev nezakonitega trga, itd). Včasih redke pojav, danes pa novi trend organiziranega kriminala, je sodelovanje med skupinami organiziranega kriminala in povezovanje v globalna kriminalna omrežja. Kaže se tudi večja fleksibilnost skupin v prilagajanju na spremembe v globalnem pravnem okolju in vse bolj so mobilne. Menim, da je poleg zlorabe novih tehnologij v bodoče predvsem zaskrbljujoče tudi dejstvo, da se skupine organiziranega kriminala vse bolj vključujejo v zakonito poslovanje in zakonit ekonomski trg in hkrati vodijo kriminalne aktivnosti. S tem se brišejo meje zakonitega in nezakonitega, kar posledično ogroža obstoj države, v tem primeru tudi Evropske unije, in zaupanja v njihovo delovanje.

3.3 TEMELJNE DEJAVNOSTI SKUPIN ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

V povezavi z nezakonitimi dejavnostmi so za skupine organiziranega kriminala najbolj pomembne trgovina z drogo, ilegalna emigracija, trgovanje z ljudmi in različni tipi finančnega kriminala. Poleg teh bom opisala tudi bolj »eksotični« dejavnosti organiziranega kriminala, t.i. računalniški kriminal in ekološki kriminal.

3.3.1 TRGOVINA Z DROGO

Trgovina z drogo je najbolj dobičkonosna dejavnost. Zaradi velikega tržišča in dobička je posel težko monopolizirati, zato se na tem področju vedno znova pojavljajo nove skupine. Droge se pojavljajo kot druga največja industrija v svetu, takoj za nafto (Home Affairs Committee, 1994 - 95 v Dobovšek, 1997:48). Države članice EU so še vedno velike porabnice različnih vrst droge (2004 European Union Organized Crime Report).

Dobro utrjene skupine organiziranega kriminala v državah članicah EU zagotavljajo prodajo droge po vsej EU. Pojavlja se trend sintetičnih mamil, na kar opozarja povečano sodelovanje skupin organiziranega kriminala vpletenih v trgovino z drogo (med albanskimi, turškimi in romanskimi skupinami). V policijskih preiskavah v državah članicah EU so odkrili kar 50 do 70 različnih mest proizvodnje sintetičnih drog na Nizozemskem in v

Belgiji¹⁰. Celoten trg drog je v porasti v večini držav članic, čeprav izgleda, da se je trg s heroinom stabiliziral. K povečanju do sedaj največjega obsega in učinkovitosti produkcije drog so prispevali napredna proizvodna metoda, uporaba visoko razvite opreme in sposobni posamezniki¹¹ (2004 European Union Organized Crime Report).

V zvezi z drogami naj omenim, da so v trgovini s kokainom še vedno dominantne kolumbijske skupine organiziranega kriminala, ki so vzpostavile svoja omrežja po Evropi. 90 % heroina na trgu EU izvira iz jugovzhodne Azije (Letno poročilo EU o organiziranem kriminalu 2004:12). Maroko je največji vir konoplje in njenih derivatov (hašiš) za EU. Prav tako so pomembne države Albanija, Pakistan in Afganistan. Zaloga zeliščnega kanabisa (marihuana) prihaja v EU iz Kolumbije, z Jamajke, iz Južne Amerike in iz Nigerije. Albanija se je razvila v pomembno izvorno državo tega tipa droge, še posebej namenjene na grški in italijanski trg.

V Franciji se je podvojilo število incidentov povezanih z anaboličnimi in doping substancami iz 65 v letu 2002 na 136 v letu 2003. Velik delež teh substanc so odkrili v poštnih pošiljkah. Ephedrin je posebej uvožen iz Pakistana in pogosto naročen preko interneta (2004 European Union Organized Crime Report).

3.3.2 ORGANIZIRANA ILEGALNA EMIGRACIJA V EU

Emigracija sama po sebi ni ilegalna, ilegalna postane, ko posamezniki sami ali s pomočjo organiziranih kriminalnih skupin poskušajo vstopiti v državo tajno. Vzrok za to je, ker ne morejo vstopiti ali ostati v državi legitimno. Definicija Europolja za organiziranje ilegalne emigracije:

»... so aktivnosti, ki zaradi finančne koristi pospešujejo vstop, bivanje ali zaposlitev na ozemlju držav članic EU in so v nasprotju s pravili in pogoji, ki veljajo v državah članicah.«

¹⁰ Policijske preiskave v DČ so pokazale naraščajoče število mest proizvodnje sintetičnih drog v Estoniji, Poljski in Nemčiji. Povečana vpletenost v proizvodnjo sintetične droge je tudi turških, maroških in kitajskih organiziranih kriminalnih skupin, ki so še posebej zainteresirane, ker so v preteklosti bile v večji meri odgovorne za tihotapljenje in distribucijo predhodnih kemikalij (2004 European Union Organized Crime Report).

¹¹ Proizvodni proces od kemičnih sintez do končnega proizvoda v zavoju se odvija na ločenih lokacijah, občasno tudi v različnih državah. Ta razdelitev nalog zmanjšuje riziko odkritja organiziranih kriminalnih skupin.

Emigracija v državah članicah EU postaja vse večji problem, še posebej ilegalna emigracija. Velikost in resnost tega problema zaostruje tudi vse večja vpletenost organiziranih kriminalnih skupin v ilegalno emigracijo in pojav »združevanja« večih tradicionalnih kriminalnih področij. Dodatno obstaja tudi nevarnost, da skupine organiziranega kriminala »usmerjajo trg« z iskanjem nadaljnjih dobičkov. Spodbujajo ljudi z lažnimi obljubami k emigraciji zato, da poberejo velike vsote denarja (Europol: Organised illegal immigration into European Union).

Območja, iz katerih je največ ilegalne emigracije v države Evropske unije, so: Irak, Turčija, države srednje Afrike, Ruske federacije, Indije, Afganistana, Pakistana in Kitajske.

Ilegalna emigracija poteka preko naslednjih tranzitnih območij: Balkan, vzhodna Evropa in severna Afrika (Europol: Organised illegal immigration into European Union).

3.3.3 TRGOVANJE Z LJUDMI

Trgovanje z ljudmi je naraščajoči problem v državah članicah EU. Ta posel je še posebej privlačen zaradi dobička, ki je v primerjavi s stroški in z riziki zelo visok. Tihotapljenje emigrantov je področje, ki postaja vse bolj zanimivo, ker je povezano z nadaljnjim izkoriščanjem pretihotapljenih ljudi. Emigrantom se omogoči nastanitev in delo v novi državi, vendar s tem za vedno ostanejo vezani na svojega varovanca (Wilton Park Papers, 1996 v Dobovšek, 1997:51). Pogosto prihaja do zamenjave pomena pojmov tihotapljenje ljudi in trgovanje z ljudmi. Do tega prihaja zaradi dejstva, ker sta ti dejanji v kriminalnem početju največkrat povezani. Nekatere žrtve stopijo v državo kot ilegalni element zaradi metod, ki jih uporabljajo tihotapci, vendar v naslednjem trenutku postanejo žrtve trgovanja. Tihotapljenje ljudi je storitev, ki jo posamezniki ali organizirana omrežja zagotovijo svoji »stranki« v zameno za plačilo transporta ene ali več oseb iz ene države v drugo brez emigracijske kontrole na mejah. To je splošno znano kot ilegalna emigracija. Trgovanje z ljudmi pa je resna oblika kriminala in kršenja človekovih pravic. Gre za izkoriščanje ranljivih posameznikov, s katerimi se ravna kot z blagom za trgovanje. Žrtev trgovanja utrpri trajno fizično in psihično zlorabo izključno zaradi finančne pridobitve. Zloraba nastane tisti trenutek ko je posameznik ogoljufan, prepričan, ugrabljen ali drugače prisiljen v roke trgovcev in se lahko nadaljuje še dolgo po tem, ko je žrtev pobegnila. Pogosto in bolj verjetno se ponavlja, kadar so žrtve »prodane naprej« ali blago ponovnega trgovanja. Europol je zaznal naslednje oblike izkoriščanja organiziranega kriminala: spolno izkoriščanje, otroška pornografija, ilegalna trgovina z zapuščenimi otroci, ilegalno delo in

ilegalna trgovina s človeškimi organi in tkivi (Europol: Trafficking in human beings for sexual Exploitation in the EU).

V zadnjih petih letih se zaznava naraščanje števila žrtev, s katerimi se trguje v EU. Žrtve prihajajo skozi in iz Ruske federacije, Ukrajine, centralne in jugovzhodne Evrope. Žrtve izhajajo večinoma iz držav, ki so ekonomsko zaostale v primerjavi z zahodom. Narava kriminala onemogoča oceniti, koliko žrtev je v EU in v ostalih delih sveta, vendar obstajajo razlogi, da bi jih lahko prešteli v sto tisočih (Europol: Trafficking in human beings for sexual Exploitation in the EU).

Trgovanje z ženskami in otroki za spolno zlorabo je ena od najbolj donosnih aktivnosti organiziranega kriminala in na splošno ostaja nizek rizik – visok profit za trgovce. Večina slik in filmov otroške pornografije, zaseženih v državah članicah EU, so posneti v bivših državah Sovjetske zveze, jugovzhodne Azije in južni Ameriki. Vse večjo nevarnost predstavljajo komercialne internetne strani, ki delujejo po principu: »plačaj in glej«. Razvoj internetnega plačevanja omogoča večjo anonimnost tako za dobavitelja kot za stranko oz. potrošnika¹²(2004 European Union Organized Crime Report).

Nekatere skupine organiziranega kriminala imajo hierarhično strukturo, druge ne. Delujejo bolj skozi osebni stik s posamezniki ali z majhnimi skupinami, ki so plačane za določeno storitev. Struktura in vloge posameznih členov organiziranih skupin so podobne:

- rekruterji in posredniki;
- tisti, ki so odgovorni za tihotapljenje in transport;
- tisti, ki zagotavljajo ponarejene in spreminjanje identitete za potovalne dokumente;
- tiste osebe, ki podkupujejo državne uslužbence in vzdržujejo stike s podkupljenci;
- lastniki varnih hiš, barov in nočnih klubov, lastniki bordelov in zvodniki;
- kurirji,
- tisti, ki so vpleteni v pranje denarja.

¹² V letu 2003 so povečano mednarodno sodelovanje in koordinirane akcije med državami prispevali k odkritju in aretaciji več kot 1000 članov pedofilskih skupnosti (2004 European Union Organized Crime Report).

Različne organizacije in agencije ocenjujejo, da predstavljajo dobički trgovcev s trgovino z ljudmi med 6 in 9 milijardami ZDA dolarjev na leto. To je samo ocena, ker je resnična in dejanska vrednost neznana. Glede na znane rezultate raziskav, obstoječih trendov in vzorcev je zelo verjetno, da bo trgovanje z ljudmi za spolno zlorabljanje še naprej naraščalo in posledično bo ta vrsta kriminala še naprej imela velik vpliv v EU (Europol: Trafficking in human beings for sexual Exploitation in the EU).

Ilegalna emigracija in trgovina z ljudmi bo še najprej privlačila interes organiziranih kriminalnih skupin, ne samo zaradi velike vsote denarja, ki ga prinaša tovrstni posel in skoraj nenasičen trg. Tovrstni posel bo cvetel, dokler bodo prisotni močni »push« in »pull« faktorji. Na primer revščina v državah, od koder prihajajo ti ljudje, združena z zaznavanjem bogastva na zahodu (Bruggeman, 2002:15).

3.3.4 FINANČNI IN DRUGI LASTNINSKI KRIMINAL

Pranje denarja. S pojmom pranje denarja pojmuje vsako tehniko pretvarjanja nepoštenega in nezakonito pridobljenega bogastva v pošten in zakonit prihodek. Primarni cilj pranja denarja je prikrivanje nezakonito pridobljenega dohodka in izmikanje odkrivanju kriminalnih finančnih malverzacij ter s tem izogibanje plačevanja davščin. Denar postane s tem, ko je opran, del legalnega plačilnega prometa (Dobovšek, 1997:54). Aktivnosti pranja denarja naraščajo s sredstvi denarnih transferjev preko denarno depozitnih sistemov. Imetniki računov so pogosto izmišljeni ljudje in uporabljajo ponarejene kreditne kartice za dvig denarja, kar poveča anonimnost. Države, ki so v poročilu poročale o pranju denarja, so zasledile povečanje sumljivih transferjev, še vedno pa ostajajo najbolj pogosti načini pranja denarja z zemljiškimi in nepremičninskimi nakupi (2004 European Union Organized Crime Report).

Naraščali bodo različni tipi **prevar** zaradi vse večjih priložnosti za kriminal. Pri tem so pomembne koristi, ki izhajajo iz računalniške tehnologije, saj zagotavljajo kriminalcem še več priložnosti za izvajanje prevar, tudi na omrežju (Bruggeman, 2002:16).

Kopiranje podatkov, ki so kodirani v magnetni črti na kreditnih karticah, in vdor v bazo podatkov, ki vsebujejo podatke o kreditnih karticah, sta dve glavni kategoriji ponarejanja plačilnih kartic (2004 European Union Organized Crime Report).

Ponarejanje je pomembna veja organiziranega kriminala, povezana s številnimi drugimi kriminalnimi dejavnostmi (trgovanje z drogo, z ukradenimi avtomobili in z ljudmi, z ilegalno emigracijo in s ponarejanjem denarja) (Bruggeman, 2002:16). Kvaliteta ponarejenih evro bankovcev se postopoma zelo izboljšuje zaradi izpopolnjenih pripomočkov tiskanja in profesionalnih tiskarjev¹³. Večina bankovcev je natisnjenih v Bolgariji, v Litvi, v Poljski, v Albaniji, v Turčiji in na Kosovu (2004 European Union Organized Crime Report).

3.3.5 ORGANIZIRANI ROPI, VLOMI IN KRAJE

Države članice EU so zaznale povečanje števila organiziranih ropov, vlomov in krajev različnih skupin organiziranega kriminala, ki prihajajo iz vzhodne Evrope in bivše Jugoslavije. Najbolj razširjena in v porastu je kraja avtomobilov, predvsem najvišjega cenovnega avtomobilskega razreda, ker prinašajo več dobička kot prostitucija in ostale dejavnosti črnega trga. Ocenjuje se, da je okoli 700 000 letno ukradenih avtomobilov v zahodni Evropi. Ta kriminal je zelo dobro organiziran in deluje kot mednarodno podjetje s prefinjeno strukturo (Europol: An overview on Motor Vehicle Crime). Španija poroča o naraščanju števila ukradenih vozil z ugrabitvijo (pusti ključke v avtu z grožnjo nasilja). Nemčija in Avstrija ostajata glavni tranzitni državi za ukradena vozila, ki so namenjena v vzhodno Evropo, medtem ko gredo skozi Grčijo ukradeni avtomobili namenjeni na Bližnji vzhod in v Azijo (2004 European Union Organized Crime Report).

3.3.6 RAČUNALNIŠKI KRIMINAL

Računalniški kriminal je širši izraz, ki označuje raznolike nezakonite oblike obnašanja z uporabo ali s podporo informacijske in komunikacijske tehnologije. Vključuje mobilno telefonijo, neposredno video izmenjavo, internetne strani in internet. Uporabljajo se tudi izrazi: visoko-tehnološki kriminal, kibernetični kriminal, elektronski kriminal.

¹³ V letu 2003 je bilo skupno več kot 570000 EUR bankovcev zaseženih v bančnih sistemih v EU v vrednosti 30.000.000 EUR. Cena ponarejenega bankovca je ocenjena približno na 8 % njegove vrednosti, ko pride do zadnjega prekupčevalca, katerega cilj je vpeljati ponarejen denar na trg (2004 European Union Organized Crime Report).

Nekatere oblike računalniškega kriminala:

Vdor v računalniško omrežje: vdor v računalniški sistem in omrežja z namenom kraje podatkov ali izvesti dejanje sabotaže, kot na primer podtakniti viruse ali »trojanskega konja«. Običajno je to tip prekrška, ki ga stori ena oseba, vendar je ogromno primerov, ko se te osebe (t.i. hackerji) povežejo skupaj, kar zahteva določeno stopnjo organizacije (Thomas and Loader v De Ruyver in drugi, 2002:433).

Industrijska špijonaža: špijoniranje za konkurenti; informacijska in komunikacijska tehnologija omogoča nove priložnosti za vdor in pridobitev informacij za prodajo o razvoju produktov, marketinških strategij in ostalih skrivnosti trgovanja (Thomas and Loader v De Ruyver in drugi, 2002:433).

Piratstvo: nezakonito kopiranje licenčnih programov, najverjetneje najbolj razširjen kriminalni prekršek na internetu (Thomas and Loader v De Ruyver, in drugi, 2002:433).

Ponarejanje kreditnih kartic: ta kategorija obsega prodajo številke kreditnih kartic, ukradenih s pomočjo vdora v računalniška omrežja (Thomas and Loader v De Ruyver in drugi, 2002:433).

Digitalno pranje denarja: (anonimen) elektronski transfer znatne količine kapitala na privatne ali bančne račune (Boer v De Ruyver in drugi, 2002:433).

Otroška pornografija: oblikovanje, pošiljanje/izmenjava in dostop slik mladoletnih v nespodobnih pozah (Boer v De Ruyver in drugi, 2002:433).

Skupine organiziranega kriminala izkoriščajo in uporabljajo visoko tehnologijo za izvajanje novih oblik kriminala, za bolj učinkovito izvajanje tradicionalnih oblik kriminala ali za izogibanje zakonu (Internet EU: Europol).

Z razvojem računalniške in tiskalniške tehnologije se je povečala sposobnost kriminalnih skupin izdelovanja ponarejenih različnih tipov dokumentov in tudi ponarejanje denarja. Z uporabo računalnikov se denarna sredstva, pridobljena s kriminalom, hitro gibljejo. Nadzorovanje finančnih transakcij je čedalje težje (2003 European Organised Report).

Organiziran kriminal izkorišča informacijsko in komunikacijsko tehnologijo, da izboljša in razširijo svoja kriminalna dejanja ter zaščitijo sebe.

3.3.7 EKOLOŠKI KRIMINAL

Ekološki kriminal je resen in naraščajoči mednarodni problem, saj kriminalci kršijo nacionalne in mednarodne zakone, ki ščitijo okolje. Ti kriminalci onesnažujejo zrak, vodo in zemljo. Po svetu so zaznane različne oblike ekološkega kriminala, in sicer: divji lov, trgovanje s substancami, ki vplivajo na ozon, trgovanje in poraba nezakonitih pesticidov, trgovanje z ogroženimi vrstami ter nezakonito metanje nevarnih odpadkov v zemljo ali vodo. Ekološki kriminal, vključno s tistim, ki je poveza z organiziranim kriminalom, neprestano povzroča trajno in znatno škodo na ekosistemu. Spodbuda za izvajanje ekološkega kriminala je finančne narave v povezavi s percepcijo kriminalcev, da ne bodo ulovljeni in kaznovani (Interpol: Environmental Crime). Pri okoljskem kriminalu izgleda, da ga izvajajo ohlapna omrežja posameznikov z določenim posebnim znanjem s področij s katerimi se ukvarjajo (Hayman & Brack, 2002:13).

Iz letnega poročila o organiziranem kriminalu EU za leto 2004 je razvidno, da narašča stopnja organiziranega kriminala v EU, da je njegova narava dinamična, fleksibilna in zelo prilagodljiva danim razmeram na trgu. V tem poglavju so opisane le nekatere večje dejavnosti s katerimi se ukvarja organizirani kriminal (izbrane na podlagi pomembnosti in poudarka, ki jim ga pripisuje EU) in se je potrebno zavedati, da se njihovo delovanje tu ne začne niti ne konča in se razvija. Skupine organiziranega kriminala niso omejene z nacionalnimi mejami držav in so med seboj razvile partnerski odnos. Rezultat povečane profesionalnosti številnih skupin organiziranega kriminala se kaže v izkoriščanju zakonskih lukenj in razlik med državami članicami. To kliče po dinamičnem in koordiniranim pristopu držav članic EU ne samo na nacionalni ravni držav, pač pa tudi skupno, na ravni EU.

4 PRAVNA IN POLITIČNA OSNOVA BOJA PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU V EU

Poglavje je namenjeno predstavitvi razvoja pravne in politične osnove, ki nadalje omogoča razvoj strategije boja Evropske unije zoper organiziran kriminal. Predstavila bom pravne in politične osnove za boj proti organiziranemu kriminalu na ravni EU, nato pa še zakonske instrumente tretjega stebra in vlogo tradicionalnih institucij EU.

Na splošno bi lahko strategijo boja zoper organizirani kriminal Evropske unije opisali kot zelo koherentno in obsežno dejavnost, ki se je oblikovala okoli štirih glavnih principov. Prvi princip se kaže v tem, da območja svobode ni mogoče oblikovati, če pod svojim okriljem ne zagotovi zaščite posamezniku. Skozi Evropsko unijo je potrebno državljanom podati skupni čut za pravico, kar pomeni, da so posameznikom zagotovljene pravice na enak način, ne glede na to, pod katero zakonodajo države članice se obravnava njihov primer. Drugič, razvoj območja pravice pomeni, da mora biti kriminalno obnašanje, ki je diametralno nasprotje skupnim vrednotam, katere branimo, sankcionirano in obtoženo z enako strogostjo kjerkoli v Evropski uniji. Tretji princip je skupno spoznanje. Ta koncept je dokazal svojo vrednost, ko se je vzpostavljala skupni trg, ki je ena od zgodb o uspehu Evropske integracije. Skupno spoznanje mora postati temelj pravosodnega sodelovanja, ki v primerjavi s tradicionalno metodo vodi v radikalne spremembe. Tukaj gre za harmonizacijo pravnih sistemov držav članic. Četrty princip je usklajevanje postopkov. Pri vzpostavitvi območja pravice je potrebno usklajevanje postopkov. Že vrsto let številni instrumenti kličejo po usklajevanju ali celo centralizaciji postopkov držav članic Evropske unije. (Vitorino v De Ruyver in ostali, 2002:16, 18).

4.1 PRAVNA IN POLITIČNA OSNOVA

Podoba evropskega prostora se je v manj kot polstoletni zgodovini, predvsem pa v zadnjem desetletju, skoraj povsem spremenila, tako v političnem, ekonomskem, socialnem, kakor tudi varnostnem pogledu. Nastale so nove države, preoblikovale so se družbene strukture in politični sistemi. Evropska skupnost oziroma unija je na osnovi 237. člena rimske pogodbe do sedaj petkrat sprejela nove članice, in sicer leta 1973 s priključitvijo Velike Britanije, Irske in Danske, leta 1981 s priključitvijo Grčije, leta 1986 s priključitvijo Španije in

Portugalske, leta 1995 s priključitvijo Avstrije, Finske in Švedske ter leta 2004 s priključitvijo Estonije, Latvije, Litve, Poljske, Češke Republike, Slovaške, Madžarske in Slovenije.

S postopnim uveljavljanjem temeljnih načel Evropske unije, ki se odražajo v zahtevah po pretoku blaga, storitev in kapitala ter svobodi gibanja ljudi, se nedvomno spreminja značaj družbenih okolij – oblikovanje globalne družbe, ki pa žal s seboj prinaša tudi slabosti. Določila enotnega trga in ukinitve nadzora na državnih mejah odpirajo pot raznovrstnim oblikam kriminalitete. Širi se kriminalna dejavnost, ki prestopa regionalne ali nacionalne okvire, nastajajo transnacionalne kriminalne organizacije, ki obvladujejo različna področja kriminalnih aktivnosti, s tem pa »varnostno ogrožajo« države članice Evropske unije. To je vzpodbudilo ukrepe za oblikovanje različnih delovnih skupin in pripravo posameznih projektov ter sporazumov, ki naj bi zavrli ali preprečili potencialne oblike ogrožanja skupnosti, v nadaljnjem procesu izgradnje skupne varnostne politike pa so postali sestavina pravnega reda Evropske unije na področju pravosodja in notranjih zadev (Jeglič, 2001:28-29).

Že z Maastrichtskim sporazumom ali pogodbo o Evropski uniji, podpisani februarja 1992, ki je zaznamovala novo obdobje v procesu oblikovanja vse tesnejše zveze med državami Evropske unije in s tem naredila korak k oblikovanju Unije kot politične tvorbe, si je unija kot enega od ciljev zastavila tudi razvijanje tesnega sodelovanja na področju pravosodja in notranjih zadev, »zadev skupnega interesa«. To pomeni, da so vlade držav članic nameravale sodelovati na področju, ki je znano kot »tretji steber« Evropske unije. Pri tem velja omeniti, da pogodba Evropske unije loči zgradbo unije na tri stebre, ki se med seboj ločijo v glavnem na osnovi procesa sprejemanja odločitev.

Prvi steber je steber prostega pretoka blaga, kapitala, ljudi in storitev, drugi steber se nanaša na skupno zunanjo in varnostno politiko, tretji steber pa na pravosodje in notranje zadeve.

Pravni temelj za oblikovanje skupne evropske strategije boja zoper organizirani kriminal predstavlja **Amsterdamska pogodba**, podpisana leta 1997, uveljavljena leta 1999. Amsterdamska pogodba vnaša obsežne vsebinske in formalnopravne spremembe pogodb, na katerih temelji Evropska unija. Znotraj tretjega stebra imenovanega območje pravosodja in notranjih zadev, je postal cilj EU zagotoviti državljanom visoko stopnjo varnosti z

razvojem skupnih ukrepov držav članic na področju policijskega in pravosodnega sodelovanja v kriminalnih zadevah in s preprečevanju in boju proti rasizmu in ksenofobiji. Ta cilj bo dosežen s preprečevanjem in bojem proti (organiziranem) kriminalu, še posebej terorizmu, trgovini z ljudmi in mladostniškem kriminalu, nelegalni trgovini z drogo in orožjem, korupciji in prevari skozi:

- tesnejše sodelovanje policijskih sil, carinikov in ostalih pristojnih oseb v državah članicah, tako neposredno kot tudi posredno preko Evropskega policijskega urada (Europol);
- tesnejše sodelovanje pravosodnih in ostalih pristojnih uradnih organov držav članic;
- približevanje, kjer je potrebno, pravnih predpisov o kriminalnih zadevah držav članic (Treaty on European Union: Title VI);

Amsterdamska pogodba vsebuje pomembna določila glede delovanja evropskega policijskega urada Europol, ki je bil ustanovljen s konvencijo 26. julija 1995, uradno pa je začel delovati 1. julija 1999. V 30 (2) členu Amsterdamska pogodba določa, da bo Svet pospeševal sodelovanje držav preko Euopola in bo, še posebej v obdobju petih let po vstopu v veljavo Amsterdamske pogodbe, omogočil Europolu, da bo lahko pospeševal in podpiral priprave ter spodbujal koordinacijo in izvajal posebne preiskovalne ukrepe pristojnih organov držav članic EU. Pogodba je poudarila tudi potrebo po oblikovanju primerne pravne osnove, ki bo omogočala Europolu, da bo lahko zaprosil pristojne organe držav članic, da izvedejo in koordinirajo svoja preiskovanja v posebnih primerih ter da razvijejo posebna strokovna znanja, ki bodo na razpolago državam članicam kot pomoč pri preiskovanju organiziranega kriminala. Pogodba tudi spodbuja države članice, da podpirajo sporazume o sodelovanju med tožilci in preiskovalnimi uradniki, ki so specializirani za boj proti organiziranemu kriminalu v tesnem sodelovanju z Europolom (Treaty on European Union: Title VI).

Amsterdamska pogodba tudi predvideva pravosodno sodelovanje v kriminalnih zadevah, ki ga obsežno opredeljuje v 31 členu. Sodelovanje v kriminalnih zadevah vključuje podpiranje in pospeševanje sodelovanja med pristojnimi ministri in pravosodnimi ali ekvivalentnimi oblastmi držav članic na področju sodnih postopkov in pri uveljavljanju odločitev, podpiranju izročitvenega naloga med državami članicami, zagotavljanju združljivosti pravnih pravil držav članic, preprečevanju konfliktov med sodnimi oblastmi držav članic in postopnem sprejemanju ukrepov, ki vzpostavljajo minimalna pravila glede sestavnih

elementov kriminalnih zakonov in kazni na področju organiziranega kriminala, terorizma in nezakonitega trgovanja z drogo. Amsterdamska pogodba jasno zagotavlja primerno pravno osnovo za usklajevanje kriminalnih zakonov držav članic (Treaty on European Union: Title VI).

Amsterdamska pogodba ima tudi velike implikacije pri nameščanju Schengen sporazuma z dodatkom Protokola k pogodbi EU in integraciji Schengen pravnega reda v okvir EU. To pomeni, da je z uveljavitvijo Amsterdamske pogodbe pravni red Schengena sestavni del pravnega reda EU na področju pravosodja in notranjih zadev. Z drugimi besedami to pomeni, da se morajo vse države članice, kot tudi Norveška in Islandija, prilagoditi pravnemu redu Schengena na področju pravosodja in notranjih zadev, razen Velika Britanija in Irska, ki ju to ne obvezuje (Treaty on European Union: Title VI).

Amsterdamska pogodba je tako zagotovila pravno podlago za nadaljnje akcije na ravni EU za boj proti organiziranemu kriminalu v okviru območja svobode, varnosti in pravosodja.

4.2 POLITIKE IN PROGRAMI EVROPSKE UNIJE

4.2.1 Dunajski akcijski načrt

Ideja območja svobode varnosti in pravice se je razvijala skozi številne politične dokumente EU. Prvi glavni korak je bil narejen leta 1997, ko je EU sprejela Dunajski akcijski načrt boja proti organiziranemu kriminalu. Načrt ima jasno vizijo glede obveznosti, časovnega okvirja in ukrepov, katere je potrebno uresničiti, da bi se v največji meri izpolnila določila Amsterdamske pogodbe na področju svobode, varnosti in pravice. Primeri napredka Akcijskega načrta iz leta 1997 so razvoj skupnih ukrepov, v veljavo je stopila Europolova konvencija, vzpostavljeno je bilo Evropsko sodniško omrežje, inkriminalizacija sodelovanja v kriminalni organizaciji, vzpostavitev različnih finančnih programov za podporo posebnih ukrepov, sprejete so bile skupne akcije glede pranja denarja, sledenja kriminalnih dobičkov in dobra praksa skupnega sodelovanja držav članic, predpridružitveni pakt držav kandidatk in identifikacija nadaljnjih ukrepov za preprečevanje organiziranega kriminala.

4.2.2 Evropski svet v Tamperju

Oktobra 1999 je bilo srečanje Evropskega sveta v Tamperju, ki je bilo prvič v celoti namenjeno področju pravosodja in notranjih zadev in je med drugim obravnavalo tudi čezmejni kriminal. Med prioriteta, ki so bile vzpostavljene na Evropskem srečanju v Tamperju bi lahko izpostavila naslednje:

- preprečevanje in nadzor kriminala skozi zmanjšanje priložnosti za kriminal,
- pospeševanje sodelovanje med državami članicami na področju kriminalnih zadev,
- koordinacija in kjer je možno primerno centralizacija kriminalnih postopkov,
- varovanje pravic žrtev kriminala,
- razviti operativno policijsko sodelovanje in zakonodajno izobraževanje na ravni EU,
- povečati sodelovanje carinikov v boju proti organiziranemu kriminalu in uporabi informacijske tehnologije,
- pospeševanje mednarodnega sodelovanja na področju boja proti čezmejnega organiziranemu kriminalu.
- Okrepiti vlogo Europol
- Sprejetje skupnega pristopa skozi EU na področju čezmejnega kriminala
- Povečati znanje in kapacitete na področju pranja denarja (Europarl: Tampere European Council, 1999).

4.2.3 Strategija boja proti organiziranemu kriminalu za novo tisočletje

Kot odgovor na srečanje Evropskega Sveta na Dunaju in v Tamperju je bila leta 2000 izdelana celostna strategija EU »za začetek novega tisočletja« za preprečevanje in nadzor organiziranega kriminala. Ta strategija je nadaljevanje akcijskega načrta iz leta 1997. S tem dokumentom EU še dodatno poudarja pomen boja proti organiziranemu kriminalu. Strategija »za novo tisočletje« je mišljena kot začetek in ne zaključek aktivne vloge Evropske unije na tem področju. Razume se jo predvsem kot zavezo ter najširši okvir za doseganje ciljev, saj se lahko na podlagi tega dokumenta na dogovorjen način vsa vprašanja sistematično preoblikujejo v zakonske in organizacijske ukrepe. Strategija je usmerjena v preprečevanje in nadzor organiziranega kriminala in je oblikovana okoli devetih političnih vodil:

1. *Strategija EU mora temeljiti na zanesljivih in verodostojnih podatkih o organiziranem kriminalu in z njim povezanimi kriminalci.*

2. *Strategija EU naj bi iskala načine in poti za preprečevanje penetracije organiziranega kriminala v javni in zakonit privatni sektor.*
3. *Strategija EU bi morala poudariti pomen preprečevanja kriminala.*
4. *Pomembna zakonodaja kot tudi nadzor kriminala in urejevalni sistemi na tem področju bi morali biti predmet rednih kritičnih ocen stanja.*
5. *Povečati je potrebno učinkovitost preiskovalnih sredstev organiziranega kriminala in hkrati upoštevati osnovne človekove pravice.*
6. *Izkoristiti je potrebno vse možnosti, ki jih ponuja Europol kot učinkovito orodje držav članic za preprečevanje in nadzor organiziranega kriminala.*
7. *Posebno pozornost naj bi bila usmerjena v zmanjšanje motivov in možnosti za dohodek organiziranega kriminala.*
8. *Okrepiti sodelovanje z državami kandidatkami EU za njihovo postopno vključevanje v strategijo EU preprečevanja in nadzora organiziranega kriminala.*
9. *Preprečevanje in nadzor organiziranega kriminala zahteva globalno sodelovanje in ga je potrebno obravnavati v tem kontekstu¹⁴.*

Pri vsakem političnem vodilu Strategija opredeli, kaj je že bilo storjenega, poda analizo stanja in podrobna priporočila. Teh je okoli štirideset. Na podlagi političnih vodil in podrobnih priporočil strategija odseva enajst ciljev:

- okrepiti zbiranje in analiziranje podatkov o organiziranem kriminalu,
- preprečevati penteracijo organiziranega kriminala v javni in zakonit privatni sektor,
- okrepiti preprečevanje organiziranega kriminala in okrepiti partnerstvo med kriminalnem pravosodnem sistemom in civilno družbo,
- ponoven pregled in izboljšanje zakonodaje in politike na nacionalni ravni in na ravni EU,
- okrepiti preiskovanje organiziranega kriminala,
- okrepiti Europol,
- izslediti, zamrzniti in zaseči dobičke kriminalnih dejavnosti,
- okrepiti sodelovanje med pravno veljavnimi službami in nacionalnimi pravosodnimi avtoritetami in znotraj Evropske unije,
- okrepiti sodelovanje z državami kandidatkami za EU,
- okrepiti sodelovanje s tretjimi državami in ostalimi mednarodnimi organizacijami,

¹⁴ Official Journal of the European Communities: »The prevention and control of organized crime: A European Union Strategy for the beginning of the new millennium (200/C 124/01).

- nadzorovati okrepitev in implementacijo ukrepov za preprečevanje in nadzor organiziranega kriminala znotraj EU (SCADplus: Strategy for the prevention and control of organised crime).

Strategija močno spodbuja približevanje kriminalnega prava vsaj na področju finančnega kriminala, še posebej pranja denarja, korupcije, ponarejanja evra in davčne prevare, trgovanja z drogo in s terorizmom povezane prekrške, trgovanja z ljudmi, še posebej izkoriščanje žensk, spolno izkoriščanja otrok, visokotehnološkega kriminala kot npr. računalniški kriminal in ekološki kriminal.

4.2.4 Pogodba iz Nice

Kljub temu da so načrti za širitev EU že obstajali pri pogajanjih sprejetja Amsterdamske pogodbe leta 1997, so še vedno ostala odprta številna pomembna institucionalna vprašanja, ki so bila bistvena za pripravo širitve unije. Zato se je februarja 2000 začela mednarodna konferenca z jasnim mandatom: pripraviti unijo na širitev s sprejetjem institucionalnega okvirja. Mednarodna konferenca se je končala s srečanjem Evropskega Sveta decembra 2000 v Nici, kjer je bil dosežen dogovor o institucionalni reformi in ukrepih odločanja v kontekstu širitve EU. Nato je sledil 26. februarja 2001 podpis predsednikov držav in vlad Pogodbe iz Nice. Na področju pravosodja in notranjih zadev je pogodba dopolnila 31. člen z določilom in opisom nalog Eurojusta, katerega naloga bo, znotraj okvirja pravosodnega sodelovanja v kriminalnih zadevah, prispevati k primerni koordinaciji nacionalnih organov, odgovornih za kriminalne postopke.

4.2.5 Haaški program

Zlasti na podlagi ocene Komisije o izvajanju programa iz Tamperja je Evropski svet 5. novembra 2004 sprejel nov večletni program, imenovan »Haaški program«. Ta vsebuje bodoče prednostne naloge, povezane z vzpostavitvijo območja svobode, varnosti in pravice v Uniji. Za okrepitev območja svobode, varnosti in pravice z bojem proti organiziranemu kriminalu Evropski svet v Haaškem programu določa naslednje prioritete:

- Razvoj skupnih metodologij nacionalnih organov in organov EU v boju proti organiziranemu kriminalu in razvoj sistema Evropske unije o skupni statistiki kriminala, zbiranju informacij in merjenju kriminala in viktimizacije določenih

skupin. Vzpostaviti jedro Evropskega kazenskega inteligenčnega modela, ki bo omogočil izboljšanje znanja o pojavu in na podlagi tega prilagojeno definiranje nadaljnjih evropskih strategij.

- Strateški koncept boja proti organiziranemu kriminalu vključuje ukrepe, oblikovane za okrepitev preprečevanja organiziranega kriminala, razvoj modela za kazensko dokazno zakonodajo in nove produkte ter storitve; to naj bi odpravilo oblikovanje novih priložnosti za organizirani kriminal. Nadaljnji razvoj in implementacija obsežne EU antikorupcijske zakonodaje, skupaj z akcijami ki imajo za cilj pospeševati transparentnost javnega sektorja, kar bi onemogočilo infiltracijo organiziranega kriminala v zakonite trge.
- Za bolj učinkovit boj proti organiziranemu kriminalu je potrebno izboljšati sodelovanje med nacionalnimi pravno veljavnimi službami (policijo, pravosodje, cariniki), ravno tako je potrebno bolj učinkovito izkoristiti potencial, ki ga ponujata Europol in Eurojust.
- Okrepiti preiskovanja in orodja, namenjena finančnim vidikom organiziranega kriminala. Ustanovljene bodo posebne enote za oceno kriminalnega premoženja.
- V zvezi s finančnim vidikom organiziranega kriminala strategija vključuje tudi intenzivnejše sodelovanje z državami tretjega sveta (The Hague Programme Ten priorities for the next five years, 2005:9).

4.3 SPREJEM ODLOČITEV NA PODROČJU PRAVOSODJA IN NOTRANJIH ZADEV

Omenila sem že, da je območje pravosodja in notranjih zadev domena tretjega stebra in da se stebri med seboj ločijo v glavnem na osnovi procesa sprejemanja odločitev. Na tem mestu je smiselno razložiti, kako in kdo sprejema odločitve v tretjem stebri.

Moč odločanja lahko najbolj enostavno razložim na naslednji način: odločitve o zadevah prvega stebra so prenesene iz držav članic EU na institucije EU, v drugem in tretjem stebri pa avtoriteta odločanja ostaja v državah članicah. Moč odločanja prvega stebra je nadnacionalna, medtem ko je moč odločanja drugega in tretjega stebra medvladna. V spodnji tabeli je na konkretnem primeru prikazana razlika.

Tabela 1: Razlikovanje sprejemanja odločitev med prvim in drugim stebrom EU

institucije	nadnacionalno	medvladno
nacionalni parlamenti	prenos odločanja na EU	odločitve na ravni EU morajo odobriti nacionalni parlamenti, da se uveljavijo v državah članicah
svet ministrov	odločitve so sprejete s kvalificirano večino	za sprejetje odločitve se zahteva soglasnost
parlament Evropske unije	lahko blokira odločitev	lahko samo svetuje
sodišče EU	lahko sodi državi članici zaradi nasprotovanja ukrepom	lahko samo interpretira pravila
komisija	ekskluzivno pravico pobude	deli pravico pobude z državami članicami
urejevalni okvir	lahko zaprosijo posamezniki v nacionalnih sodiščih	lahko zaprosijo države članice in institucije EU

VIR: Fact sheet no 3: Laws and decisions in EU, May 2004

Odločitve na področju pravosodja in notranjih zadev sprejema Svet Evropske unije, katerega sestavljajo posamezni ministri držav članic. Na področju pravosodja in notranjih zadev je odgovoren za sodelovanje med nacionalnimi sodišči in policijskimi silami v kriminalnih zadevah. Svet lahko sprejema t.i. okvir odločitev (preden je prišla v veljavo Amsterdamska pogodba so bile to t.i. skupne akcije »joint actions«), odločitve, skupna stališča in konvencije¹⁵.

Okvir odločitev (framework of decisions) se uporablja za harmonizacijo zakonodaj držav članic. Odločitve obvezujejo države članice, da dosežejo določen cilj, vendar je nacionalnim oblastem prepuščena možnost izbire oblik in metod za doseg cilja. EU ne more sankcionirati države, ki v svojo zakonodajo ni vključila okvira odločitev. Okvir odločitev se v tretjem stebri uporablja z namenom približevanja zakonov in pravil držav članic na posameznih področjih kriminalnih zakonov (Laws and decisions in EU).

¹⁵ 29. člen, katerega se bere skupaj s členom 31. in 24. členom pogodbe o Evropski uniji.

Odločitve (decisions) se uporabljajo za implementiranje vseh odločitev znotraj tretjega stebra, le za približevanje zakonov in pravil držav članic ne (Internet EU: Proces and players).

Skupna stališča (Common positions) je pravni instrument v kontekstu skupne zunanje in varnostne politike in policijskega in pravosodnega sodelovanja v kriminalnih zadevah. Ta instrument je mednarodne narave, sprejme ga Svet Evropske unije soglasno in izraža stališča Unije do določenih zadev zunanje in varnostne politike ali policijskega in pravosodnega sodelovanja v kriminalnih zadevah. Uporabljajo se npr. pri pogajanjih s tretjimi državami in mednarodnimi organizacijami. Od držav članic se zahteva, da se trdno držijo katerih koli sprejetih skupnih stališč (Internet EU: Proces and players).

Konvencija je mednarodni dogovor, katerega morajo sprejeti nacionalni parlamenti, da stopi v veljavo. Konvencija stopi v veljavo v državah članicah, ki so sprejele konvencijo, takoj ko jo sprejme vsaj polovica vseh držav članic Evropske unije (Laws and decisions in EU).

Drugo največje telo sprejemanja odločitev Evropske unije je Komisija, ki je odgovorna še posebej za odločanje pri ekonomski integraciji EU. Na področju pravosodja in notranjih zadev pa Komisija nima moči, ampak ima pravico predlaganja (Laws and decisions in EU).

Tretjo moč predstavlja neposredno izvoljen Evropski parlament, ki ima pravico posvetovanja tudi na področju pravosodja in notranjih zadev (Internet EU: Proces and players).

5 URESNIČEVANJE ZASTAVLJENIH CILJEV EVROPSKE UNIJE

Glavni del vsebinskega dela predstavlja opis glavnih institucionalnih in političnih ukrepov v boju držav članic EU proti organiziranem kriminalu. Če gledamo širše, je navsezadnje Evropska unija edinstven primer tesnega sodelovanja večih držav z različnimi političnimi ureditvami v boju zoper organiziran kriminal in je zato tema tudi s tega vidika zanimiva za proučevanje. Narava organiziranega kriminala je takšna, da zahteva sodelovanje in povezovanje držav. Slej ali prej se bodo morale tesneje povezati v boju proti organizirani kriminal tudi ostale države.

Strategija boja zoper organiziran kriminal EU temelji na sodelovanju med državami članicami in je v ta namen vzpostavila **policijsko in pravosodno sodelovanje**, sodelovanje držav članic pri **oblikovanju svojih zakonodaj in politik** ter sodelovanje pri razvoju **skupnega modela preprečevanja organiziranega kriminala**. Tako je Evropska unija vzpostavila različna telesa in strukture, ki povezujejo države članice v boju proti organiziranem kriminalu.

5.1 POLICIJSKO SODELOVANJE

Skupne akcije za preprečevanje in boj proti organiziranem kriminalu vključujejo tesnejše sodelovanje tako neposredno kot posredno preko Evropskega policijskega urada (Europol) policijskih sil, carinikov in ostalih pristojnih organov držav članic.

Skupne akcije na področju policijskega sodelovanja vključujejo:

- operativno sodelovanje med pristojnimi organi držav članic, vključno s policijo, cariniki in ostalimi posebnimi pravno veljavnimi službami držav članic, ki so povezane s preprečevanjem, z odkrivanjem in s preiskovanjem kriminalnih prekrškov;
- zbiranje, shranjevanje, obdelovanje, analiziranje in izmenjavo pomembnih informacij;
- sodelovanje in skupne pobude glede usposabljanja, izmenjave oficirjev za zvezo, uporabe različne raziskovalne opreme in forenzičnega raziskovanja;
- skupno razvijanje posebnih preiskovalnih tehnik za odkrivanje resnih oblik organiziranega kriminala (Treaty on European Union Title VI);

Na ravni EU sta se oblikovali dve obliki policijskega sodelovanja:

1. Ustanovljena je bila agencija Evropske unije Europol (Evropski policijski urad), ki koordinira čezmejna preiskovanja in poskuša zagotoviti strokovno podporo pravno veljavnim službam v državah članicah na specialnih področjih. V okviru Europola se je razvilo omrežje sodelovanja pristojnih organov držav članic in izdajanje letnega poročila o organiziranem kriminalu v EU, ki temelji na podatkih, zbranih iz vseh držav članic.

2. Znotraj okvira Schengenske konvencije, katero so sprejele skoraj vse države članice EU, je bil vzpostavljen informacijski sistem, ki omogoča, da si posebno pravno veljavne službe držav članic delijo podatke o številnih ključnih vprašanjih s kolegi iz drugih držav članic. Državam članicam je dovoljeno zasledovanje čez mejo, sodelovanje pri nadzorovanju na ozemlju druge države in pri izročitvi. Z vidika boja proti organiziranemu kriminalu velja poudariti podpis številnih bilateralnih sporazumov, ki omogočajo zasledovanje storilcev kaznivih dejanj in izvajanje policijskih pooblastil tudi prek državne meje.

5.1.1 Europol

Europol je bil ustanovljen oktobra 1998, ko je stopila v veljavo konvencija o Europolu v 15 državah članicah. Je specializiran organ, ki ima svoj sedež v Haagu na Nizozemski. Cilj Europola je izboljšati učinkovitost in sodelovanje med pristojnimi organi v državah članicah EU v boju proti terorizmu, trgovini z nezakonito drogo in ostalim hudim oblikam mednarodnega kriminala, kjer obstaja sum, da je vpleten organiziran kriminal in da sta prizadeti vsaj dve državi članici na način, ki zahteva skupni pristop držav članic. Europol je zadolžen za preprečevanje in boj proti trgovini s prepovedanimi drogami, trgovini z jedrskimi in radioaktivnimi snovmi, ilegalnim tihotapljenjem priseljencev, trgovini z ljudmi in kriminaliteti z motornimi vozili (The Europol Convention).

Glavne naloge Europola so:

1. pospeševati izmenjavo informacij med državami članicami
2. pridobiti, pregledati in analizirati informacije (vključno s pripravo letnega poročila o organiziranem kriminalu)
3. obveščati pristojne službe držav članic preko nacionalne enote o kakršnih koli povezavah ugotovljenih med kriminalnimi prekrški in jim pravočasno posredovati informacije, ki se jih tičejo

4. pomagati pri preiskovanjih v državah članicah EU s posredovanjem vseh pomembnih informacij nacionalnim enotam
5. vzdrževati računalniški sistem zbranih podatkov (The Eropol Convention)

Naloge Europolu so tudi razvijati strokovno znanje, ki je potrebno pri preiskovalnih postopkih pristojnih organov v državah članicah, nuditi nasvete pri preiskovanjih in z zagotavljanjem strateškega obveščevanja pomagati in razvijati učinkovito ter uspešno uporabo virov, ki so na voljo na nacionalni ravni za operativne aktivnosti. V ta namen lahko Europol pomaga državam članicam skozi nasvete in raziskovalno izobraževanje, organiziranje in opremljanje s primerno opremo pristojnih organov, različne metode preprečevanja kriminala ter tehničnih in forenzičnih policijskih metodah in preiskovalnih postopkih (The Europol Convention).

Oktober 1999, kmalu potem, ko je v veljavo stopila konvencija o Europolu, je bilo posebno evropsko srečanje v Tampereu, kjer so med drugim razpravljali o nadaljnjem izboljšanju sodelovanja pri odzivu na organizirani kriminal. Zaključki srečanja v Tampereu glede Europolu so:

- Kot prvi korak v boju proti trgovanju z ilegalno drogo in ljudmi ter tudi terorizmu bi se morale vzpostaviti skupne preiskovalne skupine. V teh preiskovalnih skupinah je potrebno omogočiti Europolu, da sodeluje kot podporna služba.
- Vlogo Europolu je potrebno okrepiti z:
 - a) dovoljenjem, na podlagi katerega bi mu bilo omogočeno dobiti operativne podatke držav članic in
 - b) s pooblastilom, s katerim bi lahko zaprosil države članice, da začnejo, vodijo ali koordinirajo preiskovanje ali oblikujejo skupne preiskovalne skupine za določeno področje kriminala, pri tem pa seveda spoštuje sistem pravnega nadzora v državah članicah (Tampere European Council 1999).

Marca 2000 je bil sprejet nov akcijski načrt EU boja proti organiziranemu kriminalu, in sicer t.i. »strategija za novo tisočletje«. Glede Europolu vsebuje kar nekaj določil:

- Europol bi lahko izvajal študije o praksah, ki so se razvile na nacionalni ravni in na ravni EU, in v njihovi učinkovitosti; razvijal skupne strategije, politike in taktike v boju proti organiziranemu kriminalu; organiziral razna srečanja, razvijal in implementiral skupne akcijske načrte; izvajal strateške analize; pospeševal izmenjavo

informacij in znanje; nudil analitično podporo za multilateralna nacionalna preiskovanja; zagotovil tehnično, taktično in pravno podporo; nudil tehnično opremo; razvil skupna navodila; pospeševal izobraževanja; podajal oceno o rezultatih in svetoval pristojnim službam v državah članicah.

- V razmislek je bila dana tudi možnost vzpostavitve zbirke podatkov o preiskavah, ki so v teku. Ta podatkovna zbirka bi omogočila izogib prekrivanja preiskovanj in vključitev več evropskih pristojnih služb v isto preiskavo.
- Europol bi moral pomagati pri vzpostavitvi raziskovalnega in dokumentacijskega omrežja o čezmejnem kriminalu in organizirati zbiranje, shranjevanje, obdelovanje, analiziranje in izmenjavo pomembnih informacij, vključno z informacijami, ki jih imajo pravne službe v poročilih o sumljivih finančnih transakcijah. Vzpostavitev kompatibilnega kriminalnega inteligenčnega sistema bi morala biti dolgoročni cilj držav članic¹⁶.

Nadaljevanje srečanja v Tamperju je Haaški program, ki glede Evropola poudarja naslednje:

- Za učinkovit boj proti organiziranemu kriminalu na področju policijskega sodelovanja je potrebno še bolj izkoristiti obstoječe inštrumente Evropola
- Evropski svet spodbuja države članice da omogočajo Europolu v sodelovanju z Eurojustom igrati ključno vlogo v boju proti resnim oblikam čezmejnega organiziranega kriminala:
 - z ratificiranjem in učinkovito implementacijo potrebnih zakonskih inštrumentov,
 - s pravočasnim zagotavljanjem vseh pomembnih informacij Evropolu,
 - s spodbujanjem dobrega sodelovanja med pristojnimi nacionalnimi organi in Europolom
- S 1. januarjem 2006 mora Europol zamenjati »poročila o kriminalu« z letno »oceno nevarnosti« o resnih oblikah organiziranega kriminala na osnovi informacij, ki jih posredujejo države članice in podatkov, ki jih ima Europol.
- Svet naj bi sprejel najkasneje do leta 2008 Evropski zakon o Europolu na osnovi III-276. člena Ustavne pogodbe.
- Do takrat mora Europol izboljšati svoje delovanje.

¹⁶ Official Journal of the European Communities: »The prevention and control of organized crime: A European Union Strategy for the beginning of the new millennium (200/C 124/01).

- Države članice bi morale s pomočjo Europolu izboljšati kvaliteto podatkov, s katerimi razpolagajo pristojne upravne službe.
- Kot prvi korak k razvoju skupne tehnike preiskovanja Haaški program poziva Svet EU da spodbuja izmenjavo najboljših praks med državami članicami, še posebej na področju forenzičnega raziskovanja in informacijske tehnologije.
- Boljše policijsko sodelovanje zahteva usmeritev pozornosti v večje medsebojno zaupanje. Zato bi bilo potrebno izboljšati razumevanje pravnih sistemov in organizacije držav članic. Haaški program predvideva, da se do konca leta 2005 razvijejo standardi in modeli za izobraževanje nacionalnih policijskih uslužbencev (Presidency Conclusions – Brussels, 4/5, 2004: 21).

Evropol je sedaj vzpostavljen in njegovo delovanje je v teku. V Evropi obstaja jasna potreba po takšni agenciji. Ima ogromen potencial za razvoj močnega sodelovanja med pravno veljavnimi službami v državah članicah Evropske unije.

5.1.2 Schengen

Prvi sporazum, ki govori o postopni odpravi kontrole na skupnih mejah držav, je bil podpisan leta 1985 med Belgijo, Nizozemsko, Luksemburgom, Nemčijo in Francijo. Te države so se za odpravo mej odločile predvsem zato, da bi zagotovile hitrejši in učinkovitejši pretok oseb. Pozneje so k Schengenu stopile še Italija (1990), Španija in Portugalska (1991), Grčija (1992), Avstrija (1995), Danska, Švedska in Finska (1996). Schengenski sporazum predvideva kratkoročne ukrepe za olajšanje mejne kontrole, okrepljeno sodelovanje med policijskimi in carinskimi organi držav članic, še posebej v boju zoper kriminal, in vzpostavitev skupnih kontrolnih mest. Poudarek je na izboljšanju policijskega sodelovanja, poenostavitvi pravne pomoči, skrajšanju in poenostavitvi izročitvenega postopka, dogovoru o čezmejnem zasledovanju, spoštovanju prepovedi vstopa na celotnem območju držav pogodbenic, prilagoditvi predpisov na področju narkotikov, orožja in eksplozivov, poenotenju vizumske politike in pogojev za vstop.

Drugi sporazum, ki je bil podpisan junija 1990 (veljati je začel septembra 1993) in je znan kot Schengenska konvencija, je nadgradnja Schengenskega sporazuma iz leta 1985. Konvencija se je v praksi uveljavila marca 1995 in šele takrat je bila dokončno rešena dotedanja dilema glede odprave mejnih kontrol na notranjih mejah za vse, ki te meje

prestopajo, torej tudi za državljane tretjih držav, glede česar članice do tedaj niso bile enotne. Oba sporazuma sta postala sestavni del evropskega pravnega reda z Amsterdamsko pogodbo, ki je začela veljati 1999.

Policijsko sodelovanje znotraj Schengenskega okvira vključuje čezmejno nadzorovanje, zasledovanje prek mej v ozemlje druge države članice in nadzorovanje dostav (npr. dopustitev pošiljke prepovedanih drog, da nadaljuje svojo pot z namenom, da se odkrije način delovanja kriminalcev ali končne prejemnike ter njihove agente). Te oblike sodelovanja držav so bile težko pridobljene: potekala so dolgotrajna pogajanja med državami in tudi po tem, ko je že bilo dogovorjeno, so bila ta sodelovanja močno okrnjena s številnimi omejitvami.

Potreba po Schengenu je nastala skupaj s primarnim ciljem ekonomske integracije, odprava mejnih kontrol pa z namenom prostega pretoka oseb, blaga, kapitala in storitev. Čeprav odprava mejne kontrole nedvomno pospešuje blagovni promet, hkrati otežuje nalogo nadzorovanja vstopa in izstopa kriminalcev. Kot nadomestilo za končno kontrolo na notranjih mejah so se države Schengena dogovorile o vzpostavitvi Schengenskega informacijskega sistema (SIS). Ta je sestavljen iz centralnega elektronskega računalnika (nameščenega v Strasbourgu, Franciji) povezanega z nacionalnimi računalniškimi sistemi v vsaki državi in ga skupno tvori 50.000 terminalov. Podatki, vneseni v eni državi (npr. podatek o iskani osebi, nezaželenih tujcev, osebe pod nadzorom in ukradene dobrine), se nemudoma prekopirajo v ostale nacionalne informacijske sisteme. Sistem elektronske pošte (SIRENE, Supplementary Information Request at National Entry) omogoča prenos dodatne informacije, kot npr. prošnja za izročitev in prstne odtise.

Moč Schengen dogovora je v dejstvu, da omogoča zelo praktično sodelovanje pravno veljavnih služb držav članic in je edinstveno v svetu. Istočasno je ta ureditev tudi predmet kritike. Čeprav je Schengenski red narejen posebno z namenom, da se odziva na odprte meje med državami, ostaja vprašanje, ali je ta ureditev zadostna za odziv na povečano mobilnost kriminalcev. Prav tako ureditev ne vključuje vseh držav EU, medtem ko vključuje dve državi (Norveška in Islandija), ki nista članici EU. To nedvomno vodi k praktičnim težavam.

5.2 ZBIRANJE IN ANALIZIRANJE PODATKOV

Za odkritje in sodno obtožbo kriminalnih skupin je potreben inteligentni pristop. Potrebne so informacije o profilu, motivu, načinu delovanja kriminalcev, ciljih in trendih organiziranega kriminala, vplivu organiziranega kriminala na družbo. Potrebna je ocena učinkovitosti odgovora na organizirani kriminal. Tega se zaveda tudi EU in je s tem namenom vzpostavila različne strukture, ki omogočajo zbiranje, analiziranje in izmenjavo informacij med državami članicami.

5.2.1 Izmenjava oficirjev za zvezo (Liaison officers)

Leta 1996 je Svet EU sprejel skupno akcijo na osnovi člena K.3 pogodbe o EU, ki obravnava vlogo policijskega sodelovanja. Cilj tega ukrepa je vzpostavitev okvirja, ki bi omogočal razvoj skupnih pobud držav članic EU za izboljšanje sodelovanja pri preprečevanju in boju proti vsem oblikam mednarodnega kriminala. Njihova naloga je »pospešiti zbiranje in izmenjavo informacij skozi neposredne stike policijskih uslužbencev s policijo in ostalimi pristojnimi organi v državi gostiteljici« in »prispevati k zbiranju in izmenjavi informacij, ki lahko prispevajo k boljši prilagoditvi ukrepov« za boj proti mednarodnemu kriminalu, vključno organiziranemu kriminalu.

Leta 2003 je Svet EU dopolnil skupno akcijo iz leta 1996 s sprejemom odločitve o skupni uporabi policijskih uslužbencev, ki so jih države članice poslale v tretjo državo ali mednarodno organizacijo z namenom izboljšanja učinkovitosti boja proti resnim oblikam čezmejnega kriminala. Na podlagi te odločitve morajo države članice zagotoviti, da se njihovi policijski uslužbenci, poslani v isto tretjo državo ali mednarodno organizacijo, redno sestajajo in izmenjujejo pomembne informacije, da med seboj sodelujejo in izboljšujejo odnose z državo gostiteljico, da si med seboj delijo naloge, skrbijo za interes ene ali večih držav članic in sodelujejo na skupnih seminarjih o trendu kriminala. Vsaka država članica, ki nima policijskega uslužbenca v tretji državi, lahko pristopi k drugi državi članici. Vsako leto morajo države članice obvestiti generalni sekretariat o pošiljanju policijskega uslužbenca v tretjo državo ali organizacijo, vključno z njegovimi obveznostmi. Imenovati morajo tudi nacionalno kontaktno točko z namenom pospeševanja implementacije te odločitve (Internet EU: SCADPlus:Organized crime¹⁷).

¹⁷ Common guidance framework for liaison officers.

5.2.2 Letna poročila o organiziranem kriminalu v EU

Europol že izdeluje letna poročila osnovana na podatkih, ki jih posredujejo države članice. Uporabljajo se z namenom, da se definirajo nadaljnje strategije boja proti organiziranemu kriminalu. Skozi leta se je kvaliteta in koristnost poročil izboljšala, vendar je še naprej potrebno izboljševati veljavnost, zanesljivost in primerljivost podatkov o organiziranem kriminalu¹⁸. Posebnost letnih poročil je, da vsebujejo tudi priporočila za nadaljnje delo EU in slonijo na analizi podatkov.

Evropska unija je sprejela tudi več različnih odločitev glede izmenjave informacij v določenih primerih. Npr. Skupna akcija sprejeta maja 1997 zahteva izmenjavo informacij med pristojnimi službami, kadar potencialno nevarna skupina potuje iz ene države članice v drugo.

5.2.3 Različni programi

Evropska unija je ustanovila številne finančno podprte programe za spodbujanje tesnejšega vključevanja akademskega in znanstvenega sveta v analiziranje pojava organiziranega kriminala.

Vzpostavljeno je bilo omrežje policijskega raziskovanja, katerega namen je delovati kot nekakšen informacijski vir o rezultatih raziskovanja, ostalih dokumentarnih izkušnjah in dobre prakse pri nadzoru kriminala.

5.3 PRAVOSODNO SODELOVANJE

Evropska unija je za boj proti organiziranemu kriminalu vzpostavila več sistemov, ki države članice povezuje v pravosodno sodelovanje. Prvi takšen sistem je Evropsko pravosodno omrežje (European Judiciary network – EJM), ki neposredno povezuje pravosodne organe držav članic.

¹⁸ Official Journal of the European Communities: »The prevention and control of organized crime: A European Union Strategy for the beginning of the new millennium (200/C 124/01).

Naslednja oblika pravosodnega sodelovanja se je oblikovala tudi, ko je več držav članic EU poslalo svojega pravosodnega predstavnika v tujino s posebno nalogo pospeševanja reševanja prošnje izročitve in vzajemne pravne pomoči ter pospeševanje splošnega sodelovanja. Podobno kot Europol se je ustanovila mednarodna organizacija Eurojust. Njena poglavitna naloga je pomagati pri koordinaciji sodnega postopka v čezmejnih primerih.

Tesnejše sodelovanje med pravosodnimi in ostalimi pristojnimi organi držav članic vključuje:

- podpiranje in pospeševanje sodelovanja med pristojnimi ministrstvi in državnimi tožilci ali ekvivalentnimi organi držav članic,
- podpiranje izročitve med državami članicami,
- zagotavljanje združljivosti predpisov v državah članicah, kar je potrebno za izboljšanje takšnega sodelovanja,
- preprečevanje konfliktov v zakonodajah med državami članicami,
- postopoma sprejemanje ukrepov, ki bodo vzpostavili minimalna pravila v povezavi s kriminalnimi dejanji in kazni na področju organiziranega kriminala, terorizma in trgovanja z nelegalnimi drogami (Treaty on European Union, Title VI).

5.3.1 Evropsko pravosodno omrežje (EJN)

Evropski svet ministrov je na podlagi skupne akcije 29. junija 1998 vzpostavil Evropsko pravosodno omrežje (Europeana judicial network - EJN) z namenom izboljšanja pravosodnega sodelovanja med državami članicami še posebej na področju boja proti organiziranemu kriminalu, korupciji, trgovanja z drogo in terorizmu.

Evropsko pravosodno omrežje (EJN) sestavljajo kontaktne točke v vsaki državi članici EU in kontaktna točka v evropski Komisiji. Cilj EJN je pomoč nacionalnim sodnikom in tožnikom izvajati čezmejna preiskovanja in sodne postopke ter na ta način izboljšati pravosodno sodelovanje v povezavi z resnimi oblikami čezmejnega kriminala, še posebej organiziranega kriminala.

Naloge EJN so sledeče:

- pospešiti vzpostavitev primernih naveznih stikov med kontaktnimi točkami v različnih državah članicah;
- organizirati redna srečanja predstavnikov držav članic;

- s pomočjo primernega telekomunikacijskega omrežja skrbeti, da so neprestano na voljno najnovejše podporne informacije¹⁹;

EJN sestavljajo centralni organi v vsaki državi članici, ki so odgovorni za mednarodno pravosodno sodelovanje, ena ali več kontaktnih točk v vsaki državi članici in evropska komisija, ki ravno tako predstavlja kontaktno točko.

Kontaktne točke so aktivni vmesnik, ki pospešujejo pravosodno sodelovanje med državami članicami, še posebej pri ukrepih, ki so povezani z bojem proti resnim oblikam organiziranega kriminala in vzpostavljanju primernega neposrednega stika v primeru prošnje za vzajemno pomoč. Njihova naloga je zagotoviti potrebne pravne in praktične informacije lokalnim pravosodnim oblastem, kontaktnim točkam v drugih državah in lokalnim pravosodnim oblastem v drugih državah ter jim s tem pomagati pripraviti učinkovito prošnjo za pravosodno sodelovanje ali na splošno izboljšati pravosodno sodelovanje.

Kontaktne točke morajo imeti na razpolago naslednje informacije: podrobne podatke o kontaktnih točkah v vsaki državi članici, poenostavljen seznam pravosodnih oblasti in seznam lokalnih oblasti v vsaki državi članici, kratke pravne in praktične informacije, ki zadevajo pravosodni sistem in formalno proceduralni sistem, značilen za vsako državo članico, ter relevantna besedila pravno uradnih dokumentov²¹.

5.3.2 Izmenjava sodnikov za zvezo

Cilj izmenjava sodnikov za zvezo je povečati hitrost in učinkovitost sodniškega sodelovanja ter istočasno pospešiti boljše skupno razumevanje pravnih in pravosodnih sistemov držav članic v boju proti mednarodnemu kriminalu, terorizmu in prevari, še posebej prevar, ki zadevajo finančni interes Evropske unije.

Sodnik za izmenjavo je uslužbenec s posebnim strokovnim znanjem, potrebnim za sodno sodelovanje, ki je odposlan v drugo državo na osnovi bilateralnega ali multilateralnega

¹⁹ Svet Evropske unije, Joint Action of 29 June 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the creation of a European Judicial Network, O.J. 07.07.1998, No.L191

sporazuma z namenom spodbujati in pospeševati vse oblike sodniškega sodelovanja v kriminalnih zadevah z vzpostavitvijo neposredne povezave v državi gostiteljici. Naloga sodnikov vključuje izmenjavo informacij in statističnih podatkov, ki pomagajo pri skupnemu razumevanju pravnih sistemov države, ki jo zadeva (internet EU: SCADPlus: Judicial cooperation in criminal matters).

5.3.3 Eurojust

Neposredni stiki in strokovno znanje, ki ga zagotavljata EJM in sodniki, za zvezo ne zagotavljajo vedno takšne koordinacije, ki je potrebna pri preiskovanju čezmejnega organiziranega kriminala. Zato se je v Evropski uniji rodila ideja o vzpostavitvi ločene entitete, ki je podobna Europolu in deluje na pravosodnem področju.

Eurojust je specializiran organ EU, ki v boju proti organiziranemu kriminalu združuje preiskovalne in pravosodne strokovnjake držav članic. Naloga Eurojusta je omogočanje ustrezne koordinacije nacionalnih organov kazenskega pregona in podpiranje preiskovanja organiziranega kriminala. Eurojust je prvi organ EU, ki je bil ustanovljen na področju pravosodja, in je zametek centralizacije kazenskega pregona kaznivih dejanj, pomembnih za EU. Ustanovljen je bil decembra 2002.

Urad Eurojust je pristojen za odkrivanje naslednjih vrst kriminala: terorizem, trgovanje z ljudmi, trgovanje z drogami, računalniški kriminal, goljufije, ki škodijo finančnemu stanju EU, korupcija, ponarejanje evrov, ekološki kriminal, kriminalne združbe.

Eurojust ima ključno vlogo pri zagotavljanju spoštovanja vladavine prava v državah EU in poda takojšnji pravni nasvet in pomoč tožnikom in sodnikom različnih držav članic EU v primerih čezmejnega preiskovanja.

Razmerje med EJM, Eurojustom in sodniki za zvezo je naravno in dopolnilno pri pospeševanju pravosodnega sodelovanja v čezmejnih primerih. EJM je decentralizirano omrežje kontaktnih točk, ki svetujejo in pomagajo sodnim organom v državah članicah, ko je potrebno sodno sodelovanje. Eurojust pa je centralna enota s širokimi možnostmi za koordinacijo v čezmejnih primerih. Njihov odnos je osnovan na konzultaciji in dopolnjevanju z namenom, da se izognejo dvojnemu naporu. Sodniki za zvezo v državah

članicah ravno tako podpirajo sodno sodelovanje z izmenjavo pravnih informacij za pospeševanje skupnega razumevanja. Eurojust lahko od primera do primera sodeluje s sodniki za zvezo istočasno, tako da jih imenuje za kontaktno točko v EJN (internet EU:SCADplus: Decision establishing Eurojust).

5.4 PRAVNO SODELOVANJE

Vse države članice EU so podpisnice širših multilateralnih pogodb o vzajemni pravni pomoči in postopku izročitve. EU je določila standarde dobre prakse pri vzajemni skupni pravni pomoči in redno preverja skladnost postopkov s temi standardi. Posamezne pogodbe Evropske unije o vzajemni pravni pomoči in postopku izročitve so bile posodobljene in sedaj nadomeščajo multilateralne pogodbe, ki so bile pripravljene znotraj okvirja Sveta Evrope. Evropska unija se sedaj nagiba k sistemu vzajemnega prepoznanja odločitev in razsodb v kriminalnih zadevah.

5.4.1 Vzajemno sodelovanje (Mutual Assistance)

Svet ministrov EU je maja leta 2000 sprejel konvencijo o vzajemnem sodelovanju v kriminalnih zadevah. Cilj konvencije je vzpodbuditi in modernizirati sodelovanje med sodstvom, policijo in cariniki znotraj območja EU kot tudi z Norveško in Islandijo. Zaprošena država mora prošnjo druge države izpolniti formalno in skladno s postopki, ki veljajo v tej državi.

Postopek vzajemne pomoči v kriminalnih zadevah je zelo dobro vzpostavljen princip pravnega sodelovanja v mednarodnem okolju. Vzajemna pomoč se uporablja takrat, ko država članica ne more sama nadaljevati s preiskovanjem ali z določenim postopkom in zato zaprosi za pomoč drugo državo, npr. pomoč pri zaslišanju priče ali nadzor nad osebami, ki se nahajajo na ozemlju druge države.

Do sedaj so bili sprejeti že številni sporazumi na ravni mednarodnih organizacij in sicer leta 1959 sprejeta konvencija Sveta Evrope in njegova dva protokola o skupni pomoči v kriminalnih zadevah, leta 1962 sprejeta Benelux pogodba in 1990 Schengenska izvršilna konvencija. Ti sporazumi so prispevali k pospešitvi sodelovanja na tem področju, vendar vzajemna pomoč še vedno ni bila dovolj učinkovita.

Naslednji korak k izboljšanju vzajemne pomoči v kriminalnih zadevah je konvencija, sprejeta leta 2000, ki dopolnjuje obstoječe sporazume s pospeševanjem postopkov in prilagoditvijo postopkov tehnološkim spremembam. Podaja nove pogoje, ki zagotavljajo vzajemno pomoč. Nova pogodba določa, da se pri vzajemni pomoči spoštujejo osnovni principi vsake države članice in konvencije o zaščiti človekovih pravic iz leta 1950.

Oktobra 2001 je bil sprejet protokol, ki obravnava vzajemno sodelovanje v postopkih, ki zadevajo bančne informacije. Usmerjen je predvsem v boj proti pranju denarja in finančnemu kriminalu. Ta protokol je sestavni del konvencije o vzajemni pomoči iz leta 2000.

Kot posledica različnih postopkov zbiranja informacij med državami se je v preteklosti dogajalo, da se zbrane informacije v eni državi niso mogle uporabiti v državi, ki jih je potrebovala, ker je bil način zbiranja informacij v nasprotju z veljavnim postopkom države. Zato konvencija 2000 zagotavlja, da država, ki zaprosi za pomoč drugo državo, lahko hkrati tudi zaprosi, da ta država postopke uskladi z nekaterimi formalnostmi ali zahtevami postopka, ki so pomembne njihovi nacionalni zakonodaji.

Vzajemna pomoč se lahko zaprosi pod naslednjimi pogoji:

- vrnitev predmetov, ki so bili ukradeni ali pridobljeni s kriminalnimi sredstvi, na prošnjo pristojnih organov oblasti,
- začasen prenos na ozemlje države članice, kjer se izvaja preiskava osebe, ki se zadržuje na ozemlju druge države članice,
- zaslišanje preko video konference,
- zaslišanje preko telefonske konference,
- dovoliti nadzorovane izročitve na ozemlju države članice v okviru kriminalne preiskave, ki bodo povzročile izročitev,
- dve ali več državi lahko vzpostavita skupne preiskovalne skupine za poseben namen in za omejeno časovno obdobje,
- tajna preiskovanja lahko izvajajo organi druge države članice (kot tudi domači organi), ki delujejo prikrito ali pod drugo identiteto, s tem da upoštevajo nacionalni zakon in procedure držav članic, kjer preiskava poteka,
- presek telekomunikacij pristojne oblasti države članice na željo druge države članice. To je lahko prekinjeno ali preusmerjeno neposredno na državo članico, ki je zaprosila

za naknadni prenos. Takšne prošnje morajo biti skladne z nacionalnim zakonom in proceduralnimi postopki vpletenih držav članic²⁰.

Osem držav mora to konvencijo ratificirati preden stopi v veljavo. Na žalost so jo trenutno ratificirale samo tri države članice (Španija, Portugalska in Danska). Zato je komisija predlagala Evropski dokazni nalog, ki bi obravnaval dokaze, ki že obstajajo in so neposredno dostopni. To bi bil prvi korak k enotnemu skupnemu instrumentu, ki bi zamenjal obstoječi režim vzajemne pomoči. Ta instrument bi znotraj EU zamenjal vzajemno pravno pomoč. Obstoječi mozaik mednarodnih in EU konvencij, ki upravljajo postopke čezmejnega zbiranja dokazov znotraj EU, bi tako zamenjalo eno samo pravno telo EU²¹.

5.4.2 Skupno prepoznanje odločitev in rzsodb (Mutual recognition)

Skupno prepoznanje sodnih odločitev je proces, na podlagi katerega so odločitve sodne oblasti v eni državi članici EU ponavadi prepoznane – kjer potrebno - in uveljavljene s strani druge države članice. Skupno prepoznanje je ključni koncept na področju sodnega sodelovanja, ker pomaga premagati težave, ki izhajajo iz različnosti pravnih sistemov držav članic. Oktobra 1999, na Evropskem svetu v Tampereu, je bilo skupno prepoznanje oznanjeno kot jedro sodnega sodelovanja. Z namenom uveljavitve tega principa je bil januarja 2001 sprejet program ukrepov. Implementacija tega programa je eden večjih izzivov za oblikovanje območja svobode, varnosti in pravosodja.

Tradicionalno sodno sodelovanje je definirano kot meddržavni odnos, kjer ena suverena država zaprosi drugo državo in ta se potem odloči, ali bo ali ne bo privolila. Ti odnosi so organizirani s številnimi pravnimi instrumenti, sprejeti na bilateralni osnovi ali znotraj okvirja mednarodnih organizacij kot npr. Združenih narodov ali Sveta Evrope. Ta sistem je bil počasen in zelo kompleksen. Ne ustreza več današnji realnosti Evropskega območja, kjer ljudje lahko potujejo brez težav z malo oz. brez nadzora. S prostim pretokom ljudi naj bi se ujemalo tudi kroženje sodnih (pravnih) odločitev. Princip skupnega prepoznanja vodi v pravo spremembo filozofije sodnega sodelovanja. V osnovi pomeni, da naj bi vsaka

²⁰ Mutual legal assistance in criminal matters introduced at European Union level.

²¹ Mutual legal assistance in criminal matters introduced at European Union level.

nacionalna oblast države »*ispsso facto*« prepoznala prošnjo sodne oblasti druge države članice z minimalno potrebno formalnostjo²².

Princip skupnega prepoznanja pravosodnih odločitev:

- zagotavlja, da končna obsodba podana s strani kazenskega sodišča v eni državi članici ni izpodbita v drugi državi članici,
- zagotavlja, da je dokaz dopusten oz. sprejemljiv, preprečuje njegovo izginotje in pospešuje uveljavljanje pravil iskanja in zasega z namenom da je dokaz hitro zavarovan v kriminalnem primeru²³,
- pospešuje uveljavljanje zapornih nalogov,
- omogoča izogibanje mnogokratnih obtožb.

Povečano skupno prepoznanje naj bi izboljšalo učinkovitost sodelovanja med oblastmi držav članic EU in temelji na skupnem zaupanju v sisteme držav članic, ki pa seveda temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot jih zagovarja pogodba o Evropski uniji.

Kaj je bilo storjenega do sedaj?

V juliju 2000 je evropska komisija predstavila komunikacijo o skupnem prepoznanju, kateri je sledilo sprejetje programa Sveta, ki vsebuje 24 ukrepov. Implementacija tega programa obeta enega izmed večjih napredkov na področju pravosodnega sodelovanja znotraj Evropske Unije.

Prvi ukrep, ki je bil sprejet na osnovi principa skupnega prepoznanja, je bil okvir odločitev o evropskem zapornem in predajnem postopku, ki je nadomestil funkcijo izročitve med državami članicami. Predstavlja velik dosežek za pospeševanje predaje oseb, katere se zahteva, oz. išče vrnitev zaradi sodnega postopka kazenskega pregona ali izvršitve zaporne kazni.

²² Internet EU: Mutual recognition of judicial decision is the cornerstone of judicial cooperation between EU Member States.

²³ Framework decision on the Execution in the EU of orders freezing property or evidence of 22.7.2003.

Drug sprejet ukrep na osnovi principa skupnega prepoznanja je okvir odločitev o zamrznitvi premoženja in dokazov v kriminalnem postopku. Okvir odločitev bo omogočil pravosodni oblasti države članice, da pošlje zahtevo v drugo državo članico za zamrznitev premoženja s ciljem pridobitve dokaza ali z gledanjem po nadaljnjem zasegu lastnine. Zahteva se bo izvršila zelo hitro brez nadaljnjih formalnosti.

V Svetu EU sta trenutno v postopku pogajanja še dva ukrepa, in sicer okvir odločitev za uporabo principa skupnega prepoznanja za finančne kazni in okvir odločitev o uporabi principa skupnega prepoznanja za ukaz zaplembe.

Komisija je tudi izdala predlog za okvir odločitev o Evropskem dokaznem nalogu za doseganje predmetov, dokumentov in podatkov za uporabo v postopku v kriminalnih zadevah. Ukrep je potreben za pospešitev približevanja in skupnega prepoznanja kazni v Evropski uniji. Cilj je še posebej pospeševati uveljavljenje kriminalnih sankcij, katere izreče ena država članica v drugi državi člani. Delovanje principa skupnega prepoznanja pravosodnih odločitev zahteva visoko stopnjo skupnega zaupanja med državami članicami. To zaupanje je osnovano na skupnem spoštovanju človekovih pravic in temeljnih principov, ki so posebej navedeni v Evropski konvenciji človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

5.4.3 Evropski zaporni nalog

Le – ta je nadomestil postopek izročitve med državami članicami. Takšen nalog lahko izda nacionalna pravna oseba, pristojna za izdajo nalogov, v primeru, da je oseba, za katero se išče vrnitev, obtožena za prekršek, za katerega je določena kazen najmanj eno leto v zaporu ali če je bila obsojena na zapor, za obdobje najmanj štirih mesecev. Odločitev pravosodne oblasti države članice za zahtevo aretacije in vrnitev osebe se mora izvršiti zato čim hitreje in čim bolj enostavno v drugi državi članici EU. Evropski zaporni nalog pomeni hitrejši in enostavnejši postopek brez političnega vmešavanja. Pomeni tudi, da države članice ne morejo več odkloniti drugi državi članici predajo oseb, ki so zagrešile resen zločin ali so osumljene takšnega kriminalnega zločina v drugi državi EU na osnovi državljanstva. Poenostavitev in izboljšanje postopka predaje med državami članicami EU sta omogočila

visoka stopnja medsebojnega zaupanja in sodelovanja med državami, ki si delijo enako visoko predstavo o vladavini zakona²⁴.

Evropski zaporni nalog temelji na principu SKUPNEGA PREPOZNAVANJA SODNIH ODLOČITEV. To pomeni, da je odločitev sodnega organa držav članic, ki zahteva aretacijo in vračilo osebe, potrebno prepoznati in izvršiti čim hitreje in na najbolj enostaven možen način²⁴.

Evropski zaporni nalog uvaja novosti v primerjavi s postopkom izročitve:

- hiter postopek: oseba mora biti vrnjena najkasneje 90 dni po aretaciji. Če oseba prizna predajo se odločitev izvede v 10 dneh.
- enostaven postopek: dvojni kriminalni princip – kar pomeni, da obe državi prepoznata in sprejmeta kot kriminalno dejanje za to, kar je oseba domnevno storila. Kriminalna dejanja so omejena na 32 kategorij resnih prekrškov (sodelovanje v kriminalni organizaciji, terorizem, spolno izkoriščanje otrok, trgovanje z orožjem, pranje denarja, ...). Izdan evropski zaporni nalog za kriminal, ki je naveden na tem seznamu, mora biti izvršen s strani države, ki je dolžna opraviti aretacijo ne glede na to, ali je njena definicija prekrška skladna z njim ali ne. Zagotavlja, da je prekršek dovolj resen in kaznovan z najmanj tri leta zapora v državi članici, ki je izdala nalog. Za prekrške, ki niso na seznamu ali nimajo več kot tri leta zapornega praga, se uporabi drugi princip kriminalitete.
- brez političnega vmešavanja: izročitev je bila politična odločitev. Postopek evropskega zapornega naloga je ukinil politično stopnjo izročitve. To je pravni proces pod nadzorom nacionalne pravosodne oblasti, ki je hkrati odgovorna za zagotovitev spoštovanja človekovih pravic.
- predaja državljanov: države EU ne morejo več odvrniti predaje svojih državljanov. Evropski zaporni nalog je osnovan na principu, da so državljanji EU odgovorni za svoja dejanja pred nacionalnimi sodišči po vsej EU. To pomeni, da v principu država članica ne bo mogla odbiti predaje svojega državljanja, ki je zagrešil kriminal v drugi državi, na osnovi državljanstva. Na drugi strani pa dovoljuje možnost, da država

²⁴ Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision.

²⁴ Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision.

članica, medtem ko predaja osebo, zaprosi za vračilo osebe, da odsluži kazen na svojem ozemlju.

- zagotovilo: evropski zaporni nalog zagotavlja dobro ravnotežje med učinkovitostjo in garancijo, da ima prejeta oseba zagotovljene človekove pravice²⁵.

Osnova za zavrnitev izpolnitve Evropskega zapornega naloga

Predajo osebe se lahko zavrne zaradi:

- principa dvojnega tveganja: osebe se ne izroči državi, ki je izdala evropski zaporni nalog, če ji je bilo že sojeno zaradi istega prekrška.
- pomilostitve: država članica lahko zavrne izročitev, če obstaja za prekršek, za katerega bi ji sodili, v njihovi zakonodaji pomilostitev.
- ustavne omejitve: država članica lahko zavrne izročitev osebe, če je prekršek po njihovi zakonodaji zakonsko omejen.
- starost osebe (mladost osebe)²⁶.

5.5 SODELOVANJE DRŽAV ČLANIC PRI OBLIKOVANJU NACIONALNIH ZAKONOV IN POLITIK

Evropska unija je sprejela odločitve, ki kličejo po inkriminalizaciji številnih prestopkov. Definicije so splošno prej ozko oblikovane in so prisilile države, da so skladno prilagodile svojo zakonodajo. Evropska unija je začela s sodelovanjem pri preprečevanju kriminala, vključno organiziranega. Sprejela je številne akcijske načrte in programe, ki imajo jasen učinek na politike in prakso v vseh državah članicah. Pojavljajo se znaki, da se Evropska unija nagiba k t.i. »komunitizaciji« kriminalnega zakona, z drugimi besedami k situaciji, kjer se moč odločanja vsebine kriminalnega zakona prenese iz posamezne države članice na vse države članice, ki ga oblikujejo skupaj.

²⁵ European arrest warrant replaces extradition between EU Member States.

²⁶ Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision.

5.5.1 Kriminalizacija/inkriminalizacija

Na ravni EU ne poteka samo široka debata o harmonizaciji kriminalnega in proceduranlega zakona, temveč je že bilo veliko storjenega tudi v praksi.

Harmonizacija je proces, v katerem se različni elementi združijo ali prilagodijo zato, da se oblikuje koherentna celota, medtem ko posamezni elementi obdržijo svojo individualnost. Je mehanizem, ki omogoča, da stvari tečejo tekoče in brez konfliktov, medtem ko so razlike in individualne preference nedotaknjene.

Vprašanje, do katere mere naj bi se harmoniziral kriminalni zakon držav članic EU, je predmet precejšnje diskusije. Izgleda tako, kot da se vsi strinjajo, da je potrebna neka stopnja harmonizacije z namenom, da se zagotovi sodelovanje brez težav, dokler »harmonizacija« pomeni približevanje ali koordinacijo različnih pravnih določil ali sistema, z izločitvijo večjih razlik, in oblikovanja minimalnih zahtev ali standardov. Približevanje je ideološko podobno ali ekvivalentno skupnemu prepoznanju, v bistvu je zanikanje zedinjenja in predpostavlja obstoj nesoglasja. Na tej stopnji se na ravni EU ne pogovarjajo o združitvi kriminalnega in proceduralnega prava v smislu, da bi različne sedaj obstoječe pravne sisteme držav članic zamenjal en sam sistem (Vermeulen, 2002).

Področja in stopnje približevanja:

- skupen kriminalni zakon glede organiziranega kriminala,
- splošni principi kriminalnega zakona,
- proceduralni kriminalni zakon,
- nacionalna zakonodaja glede mednarodnega sodelovanja v kriminalnih zadevah.

Postopek približevanja nacionalnih zakonodaj v zvezi s kriminalnimi zadevami se je do sedaj osredotočil le na ključna področja, kjer so se države članice sporazumele o nujnosti harmonizacije. Harmonizacija vključuje naslednja področja:

prevaro in korupcijo

- prevara in ostali kriminal, ki je v nasprotju s finančnim interesom skupnosti (konvencija 26 julij 1995, protokola 27 september 1996 in 19 junij 1997)²⁷,

²⁷ Maja 2001 je komisija predlagala združitev različnih določil konvencije v zvezi s prevaro proti finančnemu interesu EU.

- prevara in ponarejanje nedenarnih sredstev plačevanja (okvir odločitev 28 – 29. maj 2001).
- ponarejanje evra (okvir odločitev 28-29 maj 2001).

trgovanje z drogo

- nelegalno pridelovanje in proizvodnje droge (resolucija sveta 22 novembra 1996),
- »terorizem drog« (resolucija Sveta 22. novembra 1996),
- obsojanje resne oblike trgovanja z drogo (resolucija Sveta 6. decembra 1996),
- zasvojenost z drogo in trgovanje z drogo (Skupna akcija 9. decembra 1996),
- minimalni pogoji sestavnih elementov kriminalnih zakonov in kazni na področju trgovanja z drogo (okvir odločitev 27. november 2001).

trgovanje z ljudmi in s tem povezan kriminal

- trgovanje z ljudmi in spolno izrabljanje otrok (okvir odločitev 19 julij 2002),
- boj proti ilegalni emigraciji (priporočilo Sveta 22. decembra 1995),
- boj proti otroški pornografiji na internetu (odločitve Sveta 9. junija 2000).

korupcija

- korupcija (konvencija, podpisana 26. maja 1997),
- korupcija in privatni sektor (skupna akcija 31. decembra 1998 in okvir odločitev 22. julij 2003).

ostali prekrški

- pranje denarja (skupna akcija 3. decembra 1998 in okvir odločitev 2001 o identifikaciji, zasledovanju in zaplembi kriminalnega premoženja),
- sodelovanje v kriminalni organizaciji (skupna akcija 21 decembra 1998),
- trgovanje z orožjem (priporočilo sveta 7. decembra 1998),
- zaščita okolja z kazenskim zakonom (okvir odločitev 27. januarja 2003).

procedurna vprašanja

- zaščita prič v boju proti organiziranem kriminalu (resolucija Sveta 23. novembra 1995),

- pravosodni postopki v boju proti organiziranemu kriminalu (resolucija sveta 20. decembra 1996).

Nadaljnje delo harmonizacije kriminalnega in proceduralnega prava v EU sloni na prioriteth področjih, katera so bila vzpostavljena na srečanju v Tampereu oktobra 1999. Delo je v teku, npr. glede minimalnih določil o sestavnih elementih prekrškov in kazni, povezanih s trgovino z drogo, ali glede spolnega zlorabljanja otrok in otroške pornografije. Veliko pozornosti je bilo posvečene tudi pranju denarja in zamrznitvi premoženja kriminalcev, npr. okvir odločitev o pranju denarja in o identificiranju, sledenju, zasegu in zaplembi instrumentov in dobičkov kriminala, sprejeti junija 2001.

Ena največjih splošnih prioritet na tem območju je zaščita finančnega interesa Evropske Unije, npr. prevara pri denarni pomoči, utaja in korupcija. Tukaj obstaja veliko bolj daljnosežen predlog, ki se imenuje projekt »Corpus Juris«²⁸. Na kratko, ta projekt ne zahteva samo harmonizacije definicij prekrškov proti finančnemu interesu Evropske unije, pač pa vzpostavlja tudi evropski javni sistem tožilcev, ki uporabljajo enaka določila procesnega prava v vsaki državi članici. Predlagatelji zatrjujejo, da je ta stopnja enotnosti potrebna za preprečitev izkoriščanja razlik organiziranim skupinam kriminala med državami članicami.

5.5.2 Preprečevanje organiziranega kriminala

Kljub naraščajočim izdatkom in naporom za uničenje kriminalnih aktivnosti zadnjih 30 let je Evropa doživela in še naprej doživlja hitro rast organiziranega kriminala. V tej luči je EU oblikovala globalen pristop v boju proti kriminalu, tako da je kazenski ukrep uravnotežen s preprečevanjem.

Že Svet EU je na srečanju v Tampereu poudaril, da boj proti organiziranemu kriminalu zahteva inovativne ukrepe in da bi morala biti skupna prioriteta, tako notranje kot zunanje politike, preprečevanje kriminala.

Novembra 2000 je evropska Komisija predstavila politično komunikacijo o preprečevanju kriminala, ki predstavlja nekatere orientacije in predloge za nadaljnje ukrepe pri preprečevanju kriminala. Vsebuje tudi predlog za nov EU finančni program, Hippokrates,

²⁸ Glej internetno stran: <http://law.uu.nl/wiarda/corpus/engelsdx.html>

namenjen financiranju evropskega projekta preprečevanja organiziranega kriminala. V zgoraj omenjeni komunikaciji med evropskim parlamentom in komisijo je bil predviden EU form o preprečevanju organiziranega kriminala. Cilj foruma je zblížati širok spekter nepristranskih oseb, kot npr. pravne organe držav članic, poslovni svet in profesionalne skupine, akademske raziskovalce, nevladne organizacije in civilno družbo, in razviti debato o novih pristopih preprečevanja organiziranega kriminala.

Naloge evropske komisije pri preprečevanju organiziranega kriminala na ravni EU vključujejo:

- države članice morajo sprejeti skupni koncept preprečevanja kriminala,
- oblikovati je potrebno nove pravne instrumente,
- potrebno je deliti najboljšo prakso (best practices),
- spodbuditi je treba dialog med tistimi, ki so vključeni v preprečevanje kriminala²⁹.

Ukrepi, ki jih predlaga Komisija, zasledujejo naslednje cilje:

- zmanjšati priložnost za kriminal,
- povečati stopnjo aretacije kriminalcev,
- proučiti katere so možnosti, ki bi jih lahko izkoristili kriminalci za izkoristek dobička od njihove kriminalne aktivnosti,
- zmanjšati faktorje, ki spodbujajo ljudi v svet kriminala,
- odpraviti viktimizacijo, to je faktorje, ki postavijo nekoga v situacijo ranljivosti,
- pospeševati duh zakonitosti,
- preprečevati korupcijo,
- ovirati infiltracijo organiziranega kriminala v družbene in ekonomske strukture³⁰.

Preprečevanje kriminala je zadeva, ki bi se morala v prvi vrsti izvajati na lokalni ravni. Potrebno je upoštevati princip subsidarnosti. Še vedno je zadosti skupnih področij med nacionalnimi kriminalnimi zadevami za vzpostavitev skupnega pristopa k problemu.

²⁹ Commission of the EU: The prevention of Crime in the EU - Reflection on common guidelines and proposals for community financial support.

³⁰ Commission of the EU: The prevention of Crime in the EU - Reflection on common guidelines and proposals for community financial support.

Evropska unija je tudi ustanovila **Evropsko omrežje preprečevanja organiziranega kriminala**. Cilj tega omrežja je pospeševati sodelovanje med državami članicami na področju preprečevanja kriminala. Ustanovljen je bil z odločitvijo sveta 2001/427/JHA 28. maja 2001 o ustanovitvi Evropskega omrežja preprečevanja kriminala. Preprečevanje pomeni katerokoli aktivnost, ki ima namen zmanjšati stopnjo kriminala. Omrežje ima sekretariat in je sestavljen iz različnih kontaktnih točk, imenovanih s strani vsake države članice (največ tri na eno državo). Komisija imenuje svojo kontaktno točko. Sodelujeta tudi agenciji Europol in Evropski nadzorni center za drogo in zlorabo drog pri aktivnostih omrežja. Aktivnosti omrežja so osredotočene na področje mladoletnega, urbanega kriminala in kriminala, povezanega z drogo. Cilji omrežja so:

- pospeševati sodelovanje, kontakte in izmenjavo informacij in izkušenj,
- analiziranje informacij o obstoječih aktivnostih preprečevanja kriminala,
- definirati glavna področja sodelovanja in organiziranje letne nagrade Evropska nagrada preprečevanja kriminala,
- organiziranje seminarjev, konferenc in srečanj,
- pospešiti sodelovanje z državami kandidatkami,
- vsako leto predstaviti poročilo svetu o svojih aktivnostih
- omrežje se sestaja najmanj enkrat vsakih šest mesecev³¹.

Ravno tako se je leta 2001 oblikoval **forum o preprečevanju organiziranega kriminala**, kjer sodelujejo nacionalne pravne službe, poslovni svet in profesionalne skupine, akademski raziskovalci, nevladne organizacije in civilna družba. Cilj foruma je, da združi različne zainteresirane nepristranske osebe, ki prihajajo iz zgoraj omenjenih svetov z namenom da razpravljajo o novih možnih pristopih pri preprečevanju kriminala na partnerski ravni EU.

Prvo srečanje foruma je bilo maja 2001 in velika udeležba različnih zainteresiranih skupin je dokazala pomembnost takšnega pristopa pri preprečevanju kriminala. Leta 2002 so bile organizirane številne delovne delavnice, ki so potekale pod naslednjimi naslovi: vloga privatnega sektorja pri preprečevanju ekonomskega in finančnega kriminala – pranje denarja; kriminal in terorizem – ocena na ravni Evrope, ...

³¹ Official Journal: Council decision of 28 May 2001 setting up a European crime prevention network.

Komisija želi doseči s forumi o organiziranem kriminalu, da bi države članice pri preprečevanju organiziranega kriminala čim prej sprejele skupne koncepte preprečevanja kriminala, da bi se oblikovali novi pravni instrumenti, da bi se delila najboljša praksa in da bi spodbudila dialog med tistimi, ki so vpleteni v preprečevanje kriminala (Internet EU: A forum on organised crime prevention exists at European Union level).

6 ZAKLJUČEK

Diplomsko delo zaključujem s kratkim opisom, v katerem so povzeti koncepti raziskovalnega dela in sklepne misli glede ukrepov in mehanizmov Evropske unije v boju proti organiziranemu kriminalu.

Tako je bil cilj diplomske naloge raziskati problem organiziranega kriminala v državah članicah Evropske unije in posledično analizirati in prikazati strategijo boja proti organiziranemu kriminalu Evropske unije. Zaradi obsežnosti strategije Evropske unije je bilo raziskovanje osredotočeno le na pravno in politično osnovo razvoja strategije.

Hipoteza »Organiziran kriminal je močno prisoten v državah članicah Evropske unije, zato se je Evropska unija organizirala in vzpostavila razne ukrepe in mehanizme, ter povezala države članice v boj proti organiziranemu kriminalu« se je izkazala za delno točno.

Namreč, organiziran kriminal je v državah prisoten že od nekdaj in Evropska unija je začutila potrebo po ostrem boju proti organiziranemu kriminalu zaradi njegovih novih značilnosti in razsežnosti ter ogrožanja varnosti. Vzrok za oblikovanje obsežne strategije na ravni EU je tudi v dejstvu, da posamezne države z uporabo tradicionalnih nacionalnih instrumentov ne morejo uspeti v boju proti organiziranemu kriminalu.

Evropska unija je z namenom boljšega in celovitejšega preprečevanja in nadzora nad organiziranim kriminalom na območju stare celine, v obdobju 1997 – 2005 sprejela številne konkretne ukrepe in mehanizme ter oblikovala celovito strategijo boja proti organiziranemu kriminalu. Veliko časa, energije in finančnih sredstev je namenila predvsem povezovanju držav članic pri enotnem in sistemskem reševanju omenjenega problema, saj so v času, ko se zmanjšuje pomen mejnega nadzora, povečuje prost pretok blaga, ljudi in kapitala, Evropo pa prepletajo odlično organizirana kriminalna združenja, odzivi posameznih držav s klasičnimi metodami odkrivanja in preprečevanja organizirane kriminalitete postali nezadostni oz. neučinkoviti.

Osnovo za bojevanje proti organiziranemu kriminalu je postavila Amsterdamska pogodba, ki je stopila v veljavo leta 1999 in je zagotovila celovit pravni okvir za boj proti organiziranemu kriminalu na ravni Evropske unije. Določene politike so se prenesle v I.

steber. Hkrati se je okrepil tudi III. steber oz. policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, s čimer se je državljanom EU zagotovila višja stopnja varstva svobode, varnosti in pravic. Ustanovljeni so bili različni organi za pospeševanje in koordiniranje sodelovanja med policijskimi, carinskimi in sodnimi organi držav članic in EU (Europol, Eurojust, ...).

V povezavi s tem se vzpostavlja vprašanje, ali so ukrepi pri preprečevanju in kontroli organiziranega kriminala dejansko učinkoviti. Zaradi narave organiziranega kriminala je namreč težko dokazati dejanski učinek izboljšanja učinkovitosti ukrepov in mehanizmov EU v boju proti organiziranemu kriminalu. Zavajajoče je na primer poskušati dokazati učinkovitost s številom aretacij, sodnih postopkov ali obsodb, ker v veliki meri organizirani kriminal ostane prikrit. Dokler ne obstaja način, s katerim bi lahko ocenili obseg organiziranega kriminala ali njegovega vpliva na družbo, je skoraj nekoristno špekulirati o uspešnosti posameznih ukrepov. Na drugi strani pa je postalo sodelovanje med državami zaradi ukrepov EU preglednejše, bolj uspešno in lažje.

Menim, da bi edinstveni primer soočanja EU z organiziranim kriminalom moral služiti kot vzorec postavitve struktur, strategij in mehanizmov tudi med drugimi suverenimi državami po vsem svetu, saj je organizirani kriminal prisoten vsepovsod, predstavlja sodoben vir ogrožanja nacionalnih in globalne varnosti ter pogosto služi kot vir financiranja terorističnim organizacijam.

7 LITERATURA IN DRUGI VIRI

1. Abadinsky, Howard (1994): Organized crime. Nelson – Hall Publishers, Chicago.
2. Adamoli, Sabrina (1998): Organized crime around the world. European Institut for Crime Prevention and Control, affiliated with Unated Nations (HEUNI), Publication Series No. 31, Helsinki.
3. Albanian Organized Crime Groups
<http://www.russianlaw.org/Mutschke.htm> (21. 6. 05)
4. Commission of the EU:Communication: The prevention of crime in the EU – Reflection on common guidelnes and proposals for comunity financila support (COM(2000) 786 final)
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2000/com2000_0786en01.pdf (12. 7. 2005)
5. Council of European Union, Joint Action of 29 June 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the creation of a European Judicial Network, O.J. 07.07.1998, No.L191
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=31998F0428&lg=EN (16. 6. 2005).
6. Council Framework Decision of 22 July 2003 on the execution in the EU of orders freezing property or evidence
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_196/l_19620030802en00450055.pdf (11. 7. 2005)
7. Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32002F0584 (11. 7. 2005)
8. Cressey, Donald R. (1969), Theft of the Nation: The Structure and Opreations of Organized Crime in America, New York: Harper.
9. Celar Branko: Mednarodno policijsko sodelovanje v luči integracijskih procesov. Ljubljana: MNZ 1996.
10. De Ruyver, Brice & Vrtmrulrn, Gert & Vander Beken, Tom (2002): Strategies of the EU and the US in Combating Transnational Organised Crime, Založba Maklu, Antwerp.
11. Dobovšek, Bojan (1997): Organizirani kriminal. Založba Unigraf, Ljubljana.
12. Dvoršek, Anton (2001): Kriminalistična strategija. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
13. EU legislation, main proposals and Community acts: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. The prevention of crime in

- the European Union - Reflection on common guidelines and proposals for Community financial support
http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/crime/prevention/doc_crime_prevention_en.htm (27. 1. 2005)
14. Europol: Organised illegal immigration into European Union
<http://europol.eu.int/publications/seriousCrimeOverviews/2005> (20. 5. 2005).
 15. Europol: Trafficking in human beings for sexual Exploitation in the EU.
www.europol.eu.int/publications/seriouscrime.overviews/2004THBpdf.
 16. Fact sheet no. 3: Laws and decisions in the EU
http://www.eu-upplysningen.se/upload/Dokument/Trycksaker-pdf/euu_faktablad_3_eng.pdf (21. 5. 2005)
 16. Grilc, Peter; Ilešič, Tomaž (2004): Pravo Evropske unije. Prva knjiga. Založba Pravna fakulteta in Cankarjeva založba, Ljubljana.
 17. Hayman and Duncan: The nature and control of environmental black markets. Workshop Report, 2002.
www.riia.org/pdf/research/sdp/RIIA%20environmental/%20Crime%20workshop%20report, (5. 9. 2005)
 18. Internet Europol: 2004 European Union Organised Crime Report: Open version-December 2004. Dosegljivo na internetu:
www.europol.eu.int/publications/EUOrganisedCrimeSitRep/2004/EUOrganisedCrimeRep2004.pdf (1. 2. 2005).
 19. Internet Eu: Justice and home affairs: Balancing out repression with prevention. Dosegljivo na internetu:
http://www.europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/crime/prevention-en.htm
(25.01.2005).
 20. Internet Eu: Justice and Home Affairs: A common Eu Approach to the fight against organised transnational crime:
http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/crime/wai/doc_crime_intro_en.htm
(2. 11. 04)
 21. Internet EU: Justice and Home Affairs: A common EU approach to the fight against organized transnational crime:
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/crime/printer/fsj_crime_intro_en.htm
 22. Internet EU: Treaty on European Union: Title VI
<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/selected/livre107.html> (16. 3. 2005)
 23. Internet EU: Europarl.: Tampere European Council 15-16.10.1999
http://.europarl.eu.int/summits/tam_en.htm (02.11.2004). (16. 3. 2005)
 24. Internet EU: Europol: The Europol Convention
<http://www.europol.eu.int/index.asp?page=legalcon#ARTICLE%203> (18. 3. 2005)

25. Internet EU: Europarl: Tampere European Council : IX:Stepping up co-operation against crime: člen 43 in 45
http://www.europarl.eu.int/summits/tam_en.htm (16. 1. 2005)
26. Internet EU: SCADPlus: Organized crime: common guidance framework for liaison officers dosegljivo na <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/1333006.htm> (18. 2. 2005)
27. Internet EU: SKADplus: Judicial cooperation in criminal matters
<http://europa.eu.int/skadplus/leg/en/lvb/133064.htm> (16. 5. 2005)
28. Internet EU: Europol: An overview on Motor Vehicle Crime from a European perspective – January 2004:
www.europol.eu.int/publications/SerousCrimeOverviews/2004/overviewVehicleCrime2004.pdf (4. 4. 2005).
29. Internet EU: Fighting organized crime: prevention, investigation and cooperation:
<http://euroपालiit.ee/docs/8ter-organised%20crime.doc> (27. 8. 2005)
30. Internet EU: SCADplus: Strategy for the prevention and control of organised crime
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/133125.htm> (27. 8. 2005)
31. Internet EU: Proces and players
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/droit_communautaire/droit_communautaire.htm (2. 9. 2005)
32. Internet EU: Mutual legal assistance in criminal matters introduced at European Union level
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/criminal/assistance/wai/fsj_criminal_assistance_en.htm (11. 7. 2005)
33. Internet EU: European arrest warrant replaces extradition between EU Member States
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/criminal/extradition/wai/fsj_criminal_extradition_en.htm (10. 7. 2005).
34. Internet EU: Mutual recognition of judicial decision is the cornerstone of judicial cooperation between EU Member States
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/criminal/recognition/wai/fsj_criminal_recognition_en.htm (10. 7. 2005)
35. Internet EU: Europol: 2003 European Organised Crime Report
<http://www.europol.eu.int/publications/EUOrganisedCrimeSitRep/2003/EUOrganisedCrimeSitRep2003.pdf> (2. 9. 2005)
36. Internet EU: A forum on organised crime prevention exists at European Union level
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/crime/forum/printer/fsj_crime_forum_en.htm (27.06.2005)
37. Internet EU: SDADplus: Decision establishing Eurojust
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/133188.htm> (27. 6. 2005)

38. Interpol: Environmental Crime
www.interpol.int/public/environmentalcrime/default.asp (6. 9. 2005)
39. Jeglič, Peter (2001): Skupni evropski prostor svobode, varnosti in zakonitosti.
Ljubljana: Slovenska uprava.
40. Official Journal of European Communities: The Schengen acquis
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2000/l_239/l_23920000922en00010473.pdf
(14. 6. 2005)
41. Official Journal of European Communities: Council Decision of 28 February 2002
setting up Eurojust with a view to reinforce the fight against serious crime
http://www.eurojust.eu.int/pdfdec/l_06320020306en00010013.pdf (3. 5. 2005)
42. Official Journal of the European Communities: Council decision of 28 May 2001
setting up a European crime prevention network
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32001D0427&lg=EN (16. 6. 2005)
43. Official Journal of the European Communities: »The prevention and control of
organized crime: A European Union Strategy for the beginning of the new millennium
(200/C 124/01).
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2000/c_124/c_12420000503en00010033.pdf
Dosegljivo na internetu: (20. 11. 2004)
44. Pečar, Janez (1995a): Organizirani in transnacionalni kriminal. Revija za
kriminalistiko in kriminaliteto, let. 46, št. 4, 319-328.
45. Pečar, Janez (1993): Omejevanje in zatiranje organiziranega kriminala. Revija
policija, let. 13. št. 4-5, 375-388.
46. Presidency Conclusions – Brussels, 4/5 November 2004
http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/information_dossiers/2005/docs/presidency_conclusions_em.pdf (23. 7. 2005)
47. Shelley, Luise: Statement of Luise Shelley, Professor and Director Ttransnational
Crime and Corruption Center American University: Hearing on »Combating
Transnational Crime and Corruption in Europe (October 30, 2003).
<http://www.american.edu/traccr/resources/publications/shelle03.pdf> (25. 1. 2005).
48. Schengenski sporazum- EU kotiček MInistrstvo za notranje zadeve RS:
<http://www.mnz.si/si/1921.php> (3. 3. 2005)
49. Sruck, Vlado: Leksikon politike (1995). Založba obzorja, Maribor
50. The Hague Programme Ten priorities for the next five years
<http://europa.eu.int/rapid/searchResultAction.do>
51. United Nations convention against transnational organized crime:
http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf (03. 9. 2005)

52. Vermeulen, Gert: What is the Impact of the Harmonisation of Criminal Law on Terrorism, Organised Crime and Illicit Drug Trafficking? Cicero Foundation – Paris, 13 May 2004
www.ircp.org (20. 6. 2005)
53. W. Bruggeman (2002): Security and combating international organized crime and terrorism, dosegljivo na internetu:
www.escanet.org/escaworld6/contributions/session1/Bruggeman (23. 8. 2005).
54. W.Plymaczewski, Emil (2002): Chinese organized crime in Western and Eastern Europe
http://usinfo.state.gov/Archive_Index/Chinese_Organized_Crime_in_Western_and_Eastern_Europe... (8. 8. 2005)